

ลูกสาววัย 30 ปี เศษ ขึ้นอีก 30 ต้น เพื่อนำน้ำตาลสดมาใส่กะทะใบบัวใบใหญ่ เคี่ยวจนตกผลึกเป็นน้ำตาล ใช้เวลากะทะประมาณละ 3 ชั่วโมง กะทะหนึ่งเคี่ยวน้ำตาลได้ 12-15 กิโลกรัม เคี่ยวเสร็จก็ใส่ปื๊บไว้ขายให้แม่ค้าเจ้าประจำที่มารับซื้อถึงบ้าน บ้านลุงคำจะเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวมาดูการเคี่ยวตาลเสมอ ทำให้ลุงคำมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายน้ำตาลปื๊บหรือน้ำตาลปึก นอกเหนือจากการเปิดบ้านพักรับนักท่องเที่ยว ราคาที่ขายให้นักท่องเที่ยวจะสูงกว่าราคาที่ขายส่งยกปื๊บให้แม่ค้าประจำเล็กน้อย

ชีวิตการทำสวนมะพร้าวและการเคี่ยวน้ำตาลมะพร้าว ต้องทำงานแข่งกับเวลาทุกวัน “อู๋” สาวชาวสวนมะพร้าวลูกสาวลุงคำวัย 32 ปี เล่าให้ฟังว่า เธอเป็นลูกสาวคนสุดท้ายที่ไม่ได้เรียนหนังสือ ต้องช่วยพ่อแม่ทำตาลตั้งแต่อายุ 15 ปี ที่ ๆ ไปทำงานอย่างอื่นกันหมด ชีวิตประจำวันตอนเช้าต้องนำกระบอกล้างตาลสด 2 – 3 กระบอก ปั่นขึ้นต้นมะพร้าว เพื่อร่อนน้ำตาลสดที่ยอดมะพร้าว ชาวสวนมะพร้าวจะมีมิดปาดตาล คมกริบใส่ฝักไม้เหน็บเอวด้านหลัง ปั่นขึ้นไปปาดต้นมะพร้าวบาง ๆ เพื่อกระตุ้นให้น้ำตาลสดจากต้นมะพร้าวไหลลงกระบอกล้าง (ในอดีตใช้กระบอกล้างไม้ไผ่ขนาดใหญ่ ปัจจุบันไม้ไผ่ขนาดใหญ่หายาก จึงมีการผลิตกระบอกล้างพลาสติกซึ่งมีน้ำหนักเบาและตัวกระบอกไม่สามารถกัดแทะจนทะลุได้ มาใช้แทนที่กระบอกล้างไม้) ต้นมะพร้าวต้นหนึ่งสามารถใช้ได้เกือบ 2 เดือน มะพร้าวต้นหนึ่งอาจจะมี 2 – 3 จั่น ปั่นขึ้นไปปาดจนตาลเสร็จ ก็ต้องเก็บกระบอกล้างที่นำขึ้นไปร่อนน้ำตาลสด ตั้งแต่เมื่อเย็นวานลงมาด้วย วันหนึ่งขึ้น-ลง ต้นละ 2 ครั้ง ประมาณ 35-40 ต้น จากนั้นก็นำน้ำตาลสดแต่ละกระบอกล้างใส่กะทะใบบัวขนาดใหญ่เคี่ยวจนน้ำตาลงวด (แห้ง) บางบ้านจะใช้เครื่องทุ่นแรงช่วยกวนน้ำตาล ที่บ้าน “อู๋” ยังใช้แรงงานล้วน ๆ เพราะปริมาณน้ำตาลมีไม่มากนัก โดยมีพ่อช่วยยกกะทะเปลี่ยนจากเตาที่ไฟแรงมายังเตาที่ไฟอ่อนลงตามขั้นตอนการเคี่ยวตาล ระหว่างเคี่ยวตาลก็ต้องคอยใส่ฟืนด้วยโดยการนำเศษไม้ ทางมะพร้าว เปลือกมะพร้าวเป็นฟืน เป็นการกำจัดเศษไม้ที่รกรุงรังในสวนและประหยัดค่าฟืนไปในตัว สาว “อู๋” เสริมว่า

“ปกติน้ำตาลปื๊บหนึ่งหนักประมาณ 30 กิโลกรัม มีแม่ค้าเจ้าประจำมารับซื้อ แต่ถ้ามีคนสั่งเป็นก้อน ๆ ละครั้งก็ 1 กิโลกรัมก็ต้องดักใส่ด้วยไว้ เสียเวลาเล็กน้อย แต่ขายได้ราคาดีกว่า บางแห่งจะมีคนสั่งหยอดเป็นถ้วยเล็ก ๆ 1 กิโลกรัมมีประมาณ 8 – 10 ก้อน ทำอย่างนั้นจะเสียเวลามาก อู๋ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะประดิษฐ์ประคองอย่างนั้น เพราะเคี่ยวตาลเสร็จต้องล้างกระบอกล้างเตรียมไปขึ้นต้นมะพร้าวรอบเย็น จากนั้นจะนำน้ำตาลสดที่เก็บได้มารวนไว้ก่อนกันไม่ให้น้ำตาลเสีย แล้วจึงจะเคี่ยวในวันรุ่งขึ้น”

วันที่พบ “อู๋” เป็นเวลาเกือบหนึ่งทุ่มแล้ว คุณเธอยังปั่นเก็บน้ำตาลสดไม่เสร็จ เราสงสัยว่ามีด ๆ คงจะปาดต้นมะพร้าวลำบากแน่ อู๋บอกว่า “พอดีคืนนี้เดือนหงาย จึงไม่มีปัญหา และอาศัยความชำนาญในการปาดต้นมะพร้าว บางครั้งก็ต้องใช้ใบมะพร้าวพันมือก่อนปาดกันพลาดมาโดนนิ้ว ถ้าเป็นคืนเดือนมืดก็จะใช้ไฟฉายช่วย”

บ้านทรงไทยของลุงคำอยู่ริมลำประโดงลึกจากคลองใหญ่เข้ามา ลุงและครอบครัวมีสมาชิกอยู่ด้วยกันน้อยเพียง 3 คน คือ ลุงคำ ภรรยาและลูกสาว สามคนพ่อแม่ลูกช่วยกันทำสวนและ

เคี้ยวน้ำตาล ทุกคนมีการเคี้ยวมือทั้งวัน ป้าแนบภรรยาลุงคำทำหน้าที่เคี้ยวน้ำตาลไม่ไหวก็จะช่วยใส่ไฟ ให้ขณะที่ลุงคำและลูกสาวช่วยกันเคี้ยวน้ำตาลซึ่งเป็นเตาตาลที่มีกะทะเรียงกัน 5 ใบ บางวันโดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงเวลาสองวันก่อนที่จะมีตลาดนัดในเช้าวันพุธของทุกสัปดาห์ ป้าแนบก็จะเตรียมทำขนมหวานจากผลิตผลในสวนไปขาย เช่น ขนมหม้อแกงและขนมจาก นอกจากนี้ยังมีสาวในหมู่บ้านที่ทำงานในโรงงานมารับขนมของป้าแนบไปขายที่โรงงานด้วย ป้าแนบไม่เคยเอาขนมไปฝากขายที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพราะไม่แน่ใจว่าจะขายได้จำนวนมากนักน้อยเพียงไร เมื่อเปรียบเทียบกับความแน่นอนของขนมที่ทำส่งขายให้แก่คนในหมู่บ้านไปขายที่โรงงาน

บ้านลุงคำเป็นบ้านทรงไทยรุ่นใหม่ มีห้องนอนเพียงห้องเดียวที่มุมบ้านให้ลูกสาวนอน ลุงคำและป้าแนบกางมุ้งนอนหน้าห้องลูกสาว นักท่องเที่ยวอนมั่งถักไปอีกมุมหนึ่ง ห้องครัวเป็นเรือนแยกออกไปโดยมีลานเรือนเชื่อม ตัวบ้านมีใต้ถุนสูงสามารถใช้ประโยชน์ในการเก็บผลมะพร้าว ฟืน ทางมะพร้าวและเปลือกมะพร้าวสำหรับเป็นเชื้อเพลิงใส่เตาตาล ลุงคำชอบนั่งปอกมะพร้าวและทำงานช่างไม้เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ใต้ถุนบ้านนี้

โครงการฯ ส่งนักท่องเที่ยวมาพักที่บ้านลุงคำครั้งละ 2-5 คน บางสัปดาห์ก็ไม่มีนักท่องเที่ยวมาพักเลย ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันว่าโครงการฯ ต้องหมุนเวียนนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม โครงการฯ ได้ส่งนักท่องเที่ยวมาพักค้างที่บ้านลุงคำมากกว่าเมื่อเกือบ 3 ปีก่อน (ปลายปี 2542) ซึ่งมีนักท่องเที่ยวมาพักค้างเพียง 2-3 ครั้ง ช่วงนั้น ลุงคำเล่าให้ฟังว่า

“กำนันธวัชฯ จะเชิญเจ้าของบ้านทรงไทยในโครงการฯ ไปประชุมและตกลงทำความเข้าใจกันก่อนที่จะมีกลุ่มนักท่องเที่ยวมาพักกันเป็นคณะใหญ่ ๆ เช่น กำนันจะแจ้งให้ทราบว่าจะมีนักท่องเที่ยวมาพักค้างด้วยกี่คน เรือจะนำนักท่องเที่ยวมาส่ง-รับที่บ้านในเวลาใด เป็นต้น ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่มาเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ มักจะทานข้าวรวมกันที่บ้านกำนัน บ้านลุงไม่ได้ทำอาหารให้นักท่องเที่ยวเพราะเกรงว่าอาหารจะไม่อร่อยถูกปาก การมีนักท่องเที่ยวมาพักค้างด้วยเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสนุกสนานกันดี มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน พวกนักท่องเที่ยวไม่เคยเห็นการเคี้ยวตาล จึงให้ความสนใจเป็นพิเศษและมักซื้อน้ำตาลบีกัดมือไปด้วยเพราะเป็นน้ำตาลแท้ปลอดสารพิษและหอมหวาน

ลุงอยากให้มีการกระจายนักท่องเที่ยวหมุนเวียนมาพักค้างด้วยให้มากกว่านี้ ส่วนใหญ่กำนันจะให้พักที่บ้านกำนันหรือบ้านริมคลอง บ้านลุงอาจจะอยู่ไกลออกมาต้องพายเรือนาน กำนันจึงไม่ค่อยส่งนักท่องเที่ยวมาให้ลุง ป้าแนบภรรยาลุงจะเป็นคนไปร่วมประชุมทุกครั้งที่ยำนันบอก ที่ประชุมแนะนำให้อะไรก็ทำ ลุงไม่แน่ใจว่าจะมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเฉพาะช่วงแรก ๆ นี้หรือเปล่า ลุงอยากให้มาเที่ยวกันตลอดปีและตลอดไป” (ยาใจฯ และคณะ, 2543 : 37)

ทรงชนะเจ้าของเรือและเจ้าของจุดดูงานการเคี้ยวน้ำตาลมะพร้าว

นายเจริญ แก้วมรกต หนึ่งในเจ้าของเรือรับ/ส่งนักท่องเที่ยว และเป็นบ้านเคี้ยวน้ำตาลมะพร้าวจุดที่นักท่องเที่ยวมาศึกษาดูงานกันเสมอ ตลอดจนเป็นบ้านเคี้ยวน้ำตาลที่มีโอกาสรับเสด็จสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ในวโรกาสที่เสด็จไปเยือนหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ เป็นการส่วนพระองค์เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2544 นายเจริญฯ ให้ข้อมูล ดังนี้

“ที่บ้านมีคน 3 คน ที่ช่วยกันเคี้ยวน้ำตาล คือ ผม ภรรยาและลูกชาย ตอนเช้า/เย็นผมต้องขึ้นต้นมะพร้าวเก็บรวบรวมน้ำตาลสดก่อน จากนั้นจึงไปจับเรือรับนักท่องเที่ยวเพื่อเสริมรายได้ซึ่งจะมีรายได้เพิ่มเติมเดือนละประมาณ 4,000-6,000 บาท

วันเสาร์-อาทิตย์พวกเราที่จับเรือตกลงกันว่าจะต้องนำเรือไปจอดที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ประมาณ 4-5 ลำ เพื่อรอรับนักท่องเที่ยว ใครไปถึงก่อนก็รับนักท่องเที่ยวก่อน วันธรรมดาถ้าใครว่างจากงานในสวนก็นำเรือมาจอดคอยบริการนักท่องเที่ยวที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวบ้างเหมือนกัน เพราะช่วง ปี 2545 มีนักท่องเที่ยวมาเพิ่มมากขึ้น ประธานชมรมฯ ได้ลงทุนซื้อเรือลำใหญ่สำหรับบริการนักท่องเที่ยวด้วย ผมว่าเป็นการดี เพราะสามารถบริการนักท่องเที่ยวที่มาเป็นกลุ่มใหญ่ 8-12 คน ไม่ต้องให้นักท่องเที่ยวคอยเรือใหญ่ที่ต้องเรียกมาจากข้างนอก เรือใหญ่ช่วยสร้างความมั่นใจแก่นักท่องเที่ยวที่ไม่มีประสบการณ์ในการนั่งเรือ

ผมได้ข่าวว่ามีการพูดกันว่าชาวบ้านตรงจุดที่นำนักท่องเที่ยวไปชมหึ่งห้อยมีการตัดต้นลำพูเพราะชาวบ้านหวาดกลัวเสียงเรือและเสียงสุนัขเห่าคนแปลกหน้า จากประสบการณ์การจับเรือรับนักท่องเที่ยว พบว่า ในช่วงปี 2542 ซึ่งเป็นระยะแรกของการนำชมหึ่งห้อย มีบ้านในตำบลอื่นตัดต้นลำพู 1 ต้น ซึ่งผมไม่ทราบสาเหตุ อาจจะรำคาญเสียงเรือและเสียงสุนัขเห่าก็ได้ เพราะเมื่อก่อนโครงการใช้เรือใหญ่จากนอกหมู่บ้านรับนักท่องเที่ยว ปัจจุบันได้ใช้เรือเล็กของชาวบ้านในหมู่บ้าน/ตำบลแทนเรือใหญ่ มีการเปลี่ยนเส้นในการนำชมหึ่งห้อยโดยการนำชมภายในตำบล การตัดต้นลำพูที่พบเป็นเพราะเจ้าหน้าที่รังวัดที่ดินขอให้เจ้าของบ้านตัดลงครึ่งต้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงาน และอีกหลังหนึ่งลูกชายเจ้าของบ้านพาเพื่อนมาดื่มสุรากัน 5-6 คน เมื่อมีเรือนักท่องเที่ยวผ่าน สุนัขเห่า ก็พูดว่าน่าจะตัดต้นลำพูทิ้ง จะได้ไม่มีคนมาดูหึ่งห้อย สุนัขจะได้ไม่เห่า ซึ่งวันอื่น ๆ ก็ไม่มีปัญหา ไม่แน่ใจว่าเป็นการพูดเพราะเมาหรือพูดเล่น แต่ไม่มีการตัดต้นลำพู

ส่วนเรื่องเสียงเรือดังรบกวนชาวบ้านนั้น พวกเราคนจับเรือรับนักท่องเที่ยวก็มีการปรับเสียงเครื่องยนต์ลงและลดความเร็วของเรือลงเมื่อแล่นผ่านชุมชน

ที่บ้านผมเป็นจุดที่ชมรมฯ ส่งนักท่องเที่ยวนำมาดูการทำน้ำตาลมะพร้าวด้วย นักท่องเที่ยวน่าจะซื้อน้ำตาลหรือไม่ ไม่มีปัญหา เพราะมีแม่ค้าเจ้าประจำมาซื้ออยู่แล้ว การมีนักท่องเที่ยวนำมาดูการทำน้ำตาลทำให้คึกคักขึ้น ไม่เงียบเหงา ผมและภรรยาภาคภูมิใจที่ได้มีโอกาสให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

วันที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเสด็จมาชมการเคียวตาล (วันที่ 29 กรกฎาคม 2544) เรารู้ข่าวล่วงหน้ากันกระชั้นชิดมากไม่ถึง 24 ชั่วโมง ไม่มีเวลาเตรียมตัวมากนัก ท่านประทับอยู่ประมาณ 1 ชั่วโมง ทรงบีบน้ำตาลชิมเหมือนนักท่องเที่ยวนั้น ๆ ผมมีโอกาสถวายน้ำตาลสดและขึ้นต้นมะพร้าวสาธิตการปาดตาล ภรรยาผมก็เคียวตาลตามปกติ คุณแม่ผมวัย 80 ปี มีโอกาสถวาย น้ำตาลมะพร้าว "

เจ้าของบ้านทรงไทยที่เป็นสมาชิกใหม่ของโครงการ

อาจารย์ทองสุข ศรีสวัสดิ์ ข้าราชการครูวัย 57 ปี สมาชิกใหม่ของโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ เมื่อเดือนเมษายน 2545 เป็นเจ้าของบ้านทรงไทยสวยงามสะอาดตาอายุเกือบ 200 ปี ตั้งอยู่ริมคลองประชาชื่น ในเส้นทางที่เรือนักท่องเที่ยวต้องผ่านก่อนไปชมสถานที่ท่องเที่ยวในอำเภออื่น ๆ ของจังหวัด อาจารย์เล่าว่า บ้านนี้เป็นที่อยู่ของปู่และย่าสร้างคอนที่แต่งงานกัน คนทะนุบำรุงรักษาเป็นอย่างดี เป็นบ้านที่นักท่องเที่ยวน่าจะชอบถ่ายรูปอยู่เสมอ นักท่องเที่ยวชอบและมักจะบอกต่อ ๆ กันให้มาพักที่นี่ บ้านอยู่ในทำเลที่ดีริมคลองและรถยนต์เข้าถึง ในบ้านมีสมาชิก 5 คน คือตัวเอง สามี พี่สาว และหลานอีก 2 คนซึ่งทำงานในเมืองแบบเช้าไปเย็นกลับ

ช่วงเริ่มโครงการฯ อาจารย์ทองสุขฯ ทราบว่ามีการสำรวจบ้านทรงไทยในตำบล แต่ไม่ได้เป็นสมาชิกโครงการฯ อาจจะเป็นเพราะนายรัชฯ ไม่ได้ชักชวนอย่างจริงจังนัก เนื่องจากบ้านของตนอยู่ไกลจากศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและในช่วงแรก ๆ นายรัชฯ คงเน้นบ้านในหมู่ 7 ที่อยู่บริเวณใกล้กับศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อสะดวกในการรับ-ส่งนักท่องเที่ยว เมื่อนายรัชฯ ชวนอีกครั้งในเดือนเมษายน 2545 สมาชิกในครอบครัวก็ไม่ขัดข้อง เพื่อนฝูงก็ถามอยู่เนื่อง ๆ ว่าทำไมไม่เข้าร่วมโครงการฯ ในเมื่อมีนักท่องเที่ยวและสื่อมวลชนมาขอถ่ายภาพบ้านเป็นประจำอยู่แล้ว ตนพิจารณาเห็นว่าโครงการฯ ดำเนินงานมาด้วยดี จึงเข้าร่วมโครงการฯ ด้วย และทำห้องน้ำเพิ่มอีก 2 ห้อง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและสมาชิกในบ้าน

การมีนักท่องเที่ยวมาพักด้วย ไม่ถือว่าเป็นการรบกวนความเป็นส่วนตัวส่วนตัวนัก เพราะนักท่องเที่ยวจะอยู่ในบ้านช่วงระยะเวลาสั้นไม่กี่ชั่วโมงภายใน 1 วัน คือ ช่วงบ่ายประมาณ 15.00-17.00 น. จากนั้น นักท่องเที่ยวก็จะไปรับประทานอาหารเย็นที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและชมทุ่งหอย จะกลับเข้าบ้านพักอีกครั้งประมาณ 20.30 น. พูดคุยกันเล็กน้อยแล้วต่างก็แยกย้ายกันไปนอน บางทีอาจารย์เข้านอนก่อนนักท่องเที่ยวเสียอีกเพราะเขาอยากนั่งรับลมคุยกันต่อที่ได้ดูบ้าน เช้าตื่นมาใส่บาตรพระที่ทำน้ำ

หน้าบ้านเสร็จเรียบร้อย นักท่องเที่ยวก็ไปทานอาหารเช้าที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว จากนั้นอาจจะไปนั่งเรือเที่ยวชมธรรมชาติและการเขื่อน้ำตาลบริเวณใกล้เคียงหรือแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ไม่กลับเข้าบ้านอีก

การมีนักท่องเที่ยวมาพักทำให้เกิดเพลิน สนุกสนาน ไม่เหงา ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ นักท่องเที่ยวคนแรกที่รับเป็นครอบครัวรองศาสตราจารย์ มีพ่อ-แม่ ลูกสาว-ลูกเขย ลูกชาย-ลูกสะใภ้ น่ารักและดีมาก บางครอบครัวมีเด็กมาด้วย เด็กก็จะถามทำไมไม่มีห้องแอร์ ไม่มีคอมพิวเตอร์ให้เล่นเกม ทำไมไม่กั้นห้องมาก ๆ ตนก็จะอธิบายลักษณะบ้านทรงไทยที่ต้องการอนุรักษ์สภาพเดิมไว้ บ้านอาจารย์รับนักท่องเที่ยวไม่เกิน 10 คน ถ้ามากกว่านี้ เกรงว่าจะบริการไม่ดี บางครั้งในสวนมีผลไม้สุกก็นอบให้นักท่องเที่ยวมากลับไปบ้านด้วย บางบ้านอาจจะเป็นกังวลอันตรายจากนักท่องเที่ยว สำหรับอาจารย์ไม่กลัวเลยเพราะเราเป็นเจ้าของบ้าน พักอยู่ในบ้านของเราเอง นักท่องเที่ยวควรจะกลัวเจ้าของบ้านมากกว่า และนักท่องเที่ยวที่มาผ่านการพิจารณาจากทางโครงการฯ อยู่แล้ว

การรับนักท่องเที่ยว 4 เดือนที่ผ่านมาไม่มีปัญหาอะไร นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เข้าใจการมาพักค้างแบบโฮมสเตย์ ตั้งแต่รับนักท่องเที่ยวมาพักค้าง มีนักท่องเที่ยวชุดเดียวประมาณ 12 คน นั่งเรือมาถึงบ้านแล้วผิดหวังไม่ยอมพักค้าง เพราะเขาคิดว่าจะได้บ้านพักเป็นอิสระเฉพาะกลุ่มเหมือนพักในรีสอร์ท ไม่คิดว่าจะต้องพักร่วมกับเจ้าของบ้าน ขอเปลี่ยนบ้านโดยไปดูบ้านพักหลังอื่น ๆ แม้ว่าเพื่อน ๆ ที่นั่งคอยอยู่จะบอกให้พักที่บ้านก็ไม่ยอม คงจะกลัวเสียหน้าหลังจากไปตะเวนดูบ้านพักที่อื่น ๆ แล้ว เพราะการพักบ้านทรงไทยทุกหลังต้องพักอยู่กับเจ้าของบ้านอยู่แล้ว กรณีนี้แสดงว่า นักท่องเที่ยวไม่มีข้อมูลก่อนเข้าพัก โครงการฯ แจ้งว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้คงจะศึกษาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตซึ่งอาจไม่ได้ประชาสัมพันธ์รายละเอียดของบ้านพักไว้

รายได้จากค่าบริการที่พักให้นักท่องเที่ยวที่ได้รับจากโครงการฯ คิดว่าไม่ค่อยคุ้มหรอก หลังจากหักค่าใช้จ่าย เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าซักผ้าปูที่นอนหมอนมุ้ง แต่มีความสุข ได้พูดคุยกับนักท่องเที่ยวที่หลากหลายและร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน/ตำบล คีกล้วย่าง ๆ

อาจารย์ให้ทรสณะต่อเสียงเรื่อนักท่องเที่ยวที่เล่นผ่านหน้าบ้านว่า ไม่รู้สิรำคาญเสียงเรื่อนักท่องเที่ยวที่เล่นผ่านหน้าบ้านหรือแม้แต่การที่นักท่องเที่ยวขอถ่ายรูปบ้าน เมื่อก่อนที่ไม่มีถนนเรือเล่นผ่านทั้งวันมากกว่านี้อีก เรื่อนักท่องเที่ยวมาเป็นช่วง ๆ เท่านั้น

สำหรับทรสณะเรื่องการบริหารงานของโครงการในรูปชมรมฯ นั้น นายวิชาฯ เคยพูดให้ฟังบ้างแต่ไม่ละเอียดนัก ทราบว่ามีการหักค่าใช้จ่ายบางส่วนเข้าชมรมฯ เจ้าของบ้านได้ 100 บาท ต่อนักท่องเที่ยว 1 คนโดยมีเรือมารับ-ส่งนักท่องเที่ยว ตั้งแต่เข้าร่วมโครงการฯ ยังไม่เคยมีการประชุมร่วมกับสมาชิกเลย ไม่ทราบว่าชมรมฯ มีการประชุมแล้วตนเองติดสอนหนังสือหรือไม่ แต่ไม่เคยทราบข่าวจากนายวิชาฯ ชมรมฯ ควรจัดประชุมสมาชิกทั้งหมดเพื่อจะได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และมีแนวทางในการต้อนรับนักท่องเที่ยวเหมือน ๆ กัน

ทรงสนะของนักท่องเที่ยวเมื่อได้มาพักหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ

การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงทางได้รับการยอมรับจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี มีนักท่องเที่ยวมาพักค้างและมาเยือนเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน จากสถิติแต่ละประมาณ 10-20 คนในปี 2542 ซึ่งเป็นปีแรกที่เปิดรับนักท่องเที่ยว เพิ่มขึ้น 60-80 คน และ 100-300 คน ต่อสถิติ ในปี 2543-2544 และ 2545 ตามลำดับ ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวระดับกลาง นำพาตนเองมาเองกับกลุ่มเพื่อนหรือครอบครัว

จากการพูดคุยกับนักท่องเที่ยวและศึกษาข้อคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่บันทึกในสมุดเยี่ยมสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาพักค้างหรือมาเยือนบ้านทรงไทยระหว่างเดือนมิถุนายน 2542 ถึงเดือนธันวาคม 2544 จำนวน 267 ราย เป็นชาวไทย 228 รายและชาวต่างประเทศ 39 ราย พบว่านักท่องเที่ยวดังกล่าวมีหลากหลายอาชีพ คือ ข้าราชการจากหน่วยงานต่าง ๆ นักการเมือง นักศึกษานักศึกษาจากสถาบันการศึกษาทุกภาคของประเทศ อาจารย์มหาวิทยาลัย นักธุรกิจ บริษัทท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวภาคต่าง ๆ กลุ่มองค์กรประชาชนและสื่อมวลชน นักท่องเที่ยวเหล่านี้ส่วนใหญ่มีความประทับใจในเรื่องดังต่อไปนี้

1. บรรยากาศธรรมชาติและวิถีชีวิตชาวสวนที่ล้อมรอบด้วยคลองและลำประโดง การนั่งเรือชมธรรมชาติสองฝั่งคลอง การใส่บาตรพระทางเรือ และการชมหิ่งห้อยตอนกลางคืน เป็นต้น
2. การต้อนรับที่อบอุ่นและอ้าแขนรับที่เป็นกันเองของเจ้าของบ้าน
3. อาหารอร่อย
4. แนวคิดการดำเนินงานและความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ของนายธวัชฯ และคณะ
5. ต้องการให้อนุรักษ์และรักษาสภาพเดิมไว้

ตัวอย่างข้อคิดเห็นของนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศในสมุดเยี่ยมโครงการฯ

“ไม่ผิดหวังเลยกับการจัดการท่องเที่ยวทาง Home Stay อาหารอร่อยมาก ได้ชมเขื่อนกระบอกที่เป็นศิลปะของประเทศที่ควรอนุรักษ์ มีโอกาสสนทนากับผู้นำนักท่องเที่ยวมาพัก จะช่วยประชาสัมพันธ์ให้คนไทยรู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้นและหันมาเที่ยวเมืองไทยมากขึ้น”

(เจ้าหน้าที่มูลนิธิพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว)

“ผมและคณะจากจังหวัดสุพรรณบุรีได้เดินทางมาชมโครงการ ได้ฟังบรรยายสรุป และนั่งเรือชมโครงการ เห็นว่าเป็นโครงการที่ดี น่าสนใจในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ขอชมเชยความคิดริเริ่มและความตั้งใจในการดำเนินโครงการ”

(นายประภัตร โพธสุธน อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

“ ได้ลองเรือชมหิ่งห้อยพร้อมพริ้วพริ้วพริ้ว
แสงสว่างแวบตามาสุขสันต์
ได้ลิ้มรสอาหารที่หวานมัน
ติดใจครันสัญญาจะมาอีกครั้ง”

(พี่น้องและญาติผู้ใหญ่สกุล “จนรด”)

“ประทับใจในความพยายามของท่านก้านันและคณะที่ได้รักษาธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม วิถีไทย และได้เผยแพร่ให้แพร่หลาย ถ้ามีโอกาสจะมาเยี่ยมอีก อาจ
จะพานักศึกษามา”

(อาจารย์คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล)

“ ที่นี้มีเสน่ห์ตรงได้สัมผัสวิถีชีวิตชาวอัมพวาตั้งแต่จริง ๆ ถึงจักไม่
หลากหลาย แต่น่าชื่นชมและเพียงพอต่อการมา

- หากให้นักท่องเที่ยวร่วมกันเข้าบ้านที่เข้าไปพักจริง ๆ ก็จะได้
ความอัมเมมมากกว่านี้
- อาหารควรเอาวัสดุในท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างสิ้นแหลมาปรุงเป็นกับข้าวและ
ของหวาน เช่น ลูกจาก ส้มโอ ลิ้นจี่ ผักพื้นบ้าน ปลาในท้องถิ่น
เป็นต้น วัฒนธรรมการกินที่น่าจะสร้างความประทับใจมากกว่าอัมมท้อง
เท่านั้น”

(นิตยสาร Gourmet & Cuisine)

“ Your village has been a nice escape from the usual “tourist” area. The
peaceful setting is a great break from living and working in Bangkok” (Derek,
Canada)

“ We had a wonderful stay. . . but too short. Next year, I will return with my
son and my daughter so they can also experience the excellent hospitality and
beautiful sight. . . .” (Donald Best, Ontario, Canada, Dec. 2, 2001)

ทรงสนะประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพรงทาง

ประธานชมรมฯ (นายธวัช บุญพิงค์) ให้ข้อมูลว่า ตนเองเป็นชาวสวน เกิด เติบโตและ
ทำงานตามวิถีชีวิตของชาวสวนมะพร้าวแม่กลอง โดยส่วนตัวเป็นคนรักธรรมชาติ เมื่อเป็นผู้นำหมู่บ้าน
ในตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและก้านันก็ได้ทำงานพัฒนาหมู่บ้านและตำบลอย่างมุ่งมั่น ประสพการณ์สะสม

จากการพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ตลอดจนผู้บริหารงานราชการระดับจังหวัดที่ลงมาพบปะประชาชนในหมู่บ้าน/ตำบล การชมรายการนำเที่ยวสถานที่ต่าง ๆ ทางโทรทัศน์ ทำให้คนมีความฝันส่วนตัวที่ต้องการให้คนภายนอกมาเที่ยวมาชื่นชมธรรมชาติสวนผลไม้ของชาวปลายโพงทางเพื่อให้ชาวบ้าน มีรายได้เพิ่มขึ้นและมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น

ในปลายปี 2540 ช่วงที่เป็นประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพงทาง ช่วงเย็นหลังเลิกงานแล้ว กลุ่มผู้นำท้องถิ่นและพัฒนากิจการจังหวัดสมุทรสงคราม (นายประมินทร์ แสงประสิทธิ์) มีการพบปะแลกเปลี่ยนพูดคุยกันหน้าที่ทำการ อบต. ปลายโพงทางอยู่เสมอ การพูดคุยเกี่ยวกับแนวคิดหมู่บ้านท่องเที่ยวของพัฒนากิจการจังหวัดได้จุดประกายสานความฝันของคนที่มีมานานให้เป็นจริงและเป็นรูปธรรม ในฐานะผู้นำชุมชน นายรัชช ได้นำคณะผู้นำและผู้สนใจไปดูงาน เรียนรู้และร่วมกันดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ของจังหวัดต่าง ๆ และกลับมาช่วยกันคิดช่วยกันทำ โดยไม่เคยคิดว่าโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ จะประสบผลสำเร็จเป็นที่รู้จักและมีคนมาเที่ยว มาพักค้าง และมาเรียนรู้ดูงานมากมายเช่นนี้ โดยส่วนตัวแล้ว จึงพึงพอใจและภูมิใจที่โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ประสบผลสำเร็จและเป็นที่ขานรับของนักท่องเที่ยว ความสำเร็จดังกล่าวเป็นผลงานที่หลายฝ่ายได้ร่วมมือกันดำเนินงานจนกระทั่งตำบลปลายโพงทางมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังนั้น จึงจะดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ต่อไปในรูปของชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพงทางจังหวัดสมุทรสงคราม

ในระยะแรกของการดำเนินงาน กิจกรรมหลาย ๆ กิจกรรมไม่มีงบประมาณสนับสนุนโครงการฯ เก็บค่าบริการจากนักท่องเที่ยว ราคาต่ำ คนต้องใช้ทุนทรัพย์ส่วนตัวเป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินโครงการฯ ได้ด้วยดี เมื่อแยกตัวจากการบริหารงานของ อบต. ปลายโพงทางมาเป็นชมรมฯ เป็นช่วงที่โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ เริ่มเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและมีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของโครงการฯ ต้องใช้เงินส่วนตัว เช่น การปรับปรุงศูนย์บริการนักท่องเที่ยวซึ่งตั้งอยู่ในที่ส่วนตัวของตนและการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ แก่นักท่องเที่ยว เช่น ห้องน้ำ ที่จอดรถ ทำน้ำจืดเรือ เป็นต้น

ประธานชมรมฯ ให้ข้อมูลว่าคนไม่แปลกใจกรณีที่คนในชุมชนที่ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับชมรมฯ จะวิพากษ์ว่าโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ เป็นการดำเนินงานเชิงธุรกิจส่วนตัวโดยนายรัชชฯ มีผู้ได้รับผลประโยชน์จำกัดเฉพาะกลุ่ม เนื่องจากบ้านของตนเป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ทุกกิจกรรมเริ่มดำเนินการที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ในฐานะประธานชมรมฯ คนต้องทำหน้าที่บริหารงานฝ่ายต่าง ๆ ภายในชมรมฯ และต้องเป็นผู้ประสานงานกับนักท่องเที่ยวและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวดำเนินการไปได้ และเป็นความจริงที่ผู้ที่มีส่วนร่วมโดยตรงกับโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ได้รับผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจที่มีรายได้เพิ่มขึ้น เช่น เจ้าของบ้านพักเรือนทรงไทยที่รับนักท่องเที่ยว คนขับเรือบริการนักท่องเที่ยว เจ้าของเตาเคี่ยวน้ำตาลมะพร้าว เป็นต้น ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกชมรมฯ ก็มี เช่น แม่ค้า

ที่พายเรือมาขายอาหารแก่นักท่องเที่ยวและร้านค้าริมทาง เป็นต้น นอกจากนี้ ชาวปลายโพงทางที่ไม่ได้เป็นสมาชิกชมรมฯ ก็สามารถหาประโยชน์จากโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ได้ เช่น การนำผลผลิตด้านการเกษตรมาจำหน่าย การพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นของที่ระลึกจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว การส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาอาชีพเพื่อให้มีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวให้ครอบคลุมทุกคนในชุมชนเป็นหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานต่าง ๆ และผู้นำท้องถิ่นที่เป็นกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน กิจกรรมเหล่านี้ เกินขีดความสามารถและอยู่นอกขอบเขตความรับผิดชอบของชมรมฯ ซึ่งเป็นเพียงองค์กรชุมชนเล็ก ๆ ในหมู่บ้าน/ตำบล

สำหรับข้อวิพากษ์ต่อการตัดสินใจทิ้งเพราะชาวบ้านรำคาญเสียงเรือของนักท่องเที่ยว นั้น นายธวัชฯ ให้ข้อมูลว่า มีการตัดสินใจทิ้งเพียงครั้งเดียวในช่วงที่เริ่มโครงการใหม่ ๆ เนื่องจากเจ้าของบ้านไม่ทราบว่าเรือใครมาทำอะไรบริเวณหน้าบ้าน หลังจากนั้นโครงการฯ ได้เปลี่ยนสถานที่ชมหิ่งห้อยใหม่และคนได้ไปพบเจ้าของบ้านบริเวณใกล้เสียงอธิบายวัตถุประสงค์การมาชมหิ่งห้อยของนักท่องเที่ยว ซึ่งชาวบ้านดังกล่าวก็เข้าใจ หากคำกล่าวถึงการตัดสินใจทิ้งเพราะรำคาญนักท่องเที่ยวไปชมหิ่งห้อยจะมีเป็นระยะ ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการแข่งขันเชิงธุรกิจของร้านอาหารต่าง ๆ เนื่องจากในช่วงหลังมีร้านอาหารที่ให้บริการนั่งเรือรับประทานอาหารและชมหิ่งห้อยริมแม่น้ำซึ่งริมแม่น้ำอาจมีหิ่งห้อยน้อยกว่าในลำคลองและลำประโดง ร้านอาหารบางแห่งอาจจะไม่มีเรือบริการลูกค้าที่ต้องการไปชมหิ่งห้อยและตัดสินใจไม่ให้ลูกค้าออกจากร้านอาหารโดยให้ข้อมูลว่า มีลูกค้าไปชมหิ่งห้อยแล้วผิดหวัง กลับมาบอกว่าไม่มีหิ่งห้อย ก็เป็นไปได้นอกจากนี้ การมาชมหิ่งห้อยที่จังหวัดสมุทรสงครามไม่ได้จัดโดยโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพงทางเพียงแห่งเดียว คนรู้สึกว่าเป็นการยุติธรรมกรณีที่มีข่าวไม่ดีเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหรือการตัดสินใจทิ้งแล้วทุกคนจะกล่าวหาเป็นเพราะโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ปลายโพงทาง

ผลการประชุมรับฟังความคิดเห็นของผู้นำชุมชน

คณะนักวิจัยได้จัดประชาคมตำบลปลายโพงทางนำเสนอข้อมูลที่วิเคราะห์จากการเก็บรวบรวมจากทุกหมู่บ้านให้ผู้นำ อบต. ผู้ใหญ่บ้านและคณะ รับทราบและให้ข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ต่อไป ผลการประชุมโดยสรุปมี ดังนี้

1. ประธานสภา อบต. ปลายโพงทาง แสดงความรู้สึกว่า การประชุมครั้งนี้เป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ผู้บริหารและสมาชิก อบต. ปลายโพงทาง ผู้นำทุกหมู่บ้านและนายธวัชฯ ได้ทำความเข้าใจกันเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ของตำบลต่อไปในอนาคต แม้ว่าจะอยู่ในชุมชนเดียวกัน แต่ไม่ได้มีการพูดคุยกันในเรื่องนี้เลย ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านได้ยืนยันสนับสนุนการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ จึงต้องการทราบแนวคิดของนายธวัชฯ ว่า ต้องการให้ทุกหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวหรือไม่ อย่างไร

2. นายธวัชฯ ได้ยืนยันว่าต้องการให้ทุกหมู่บ้านมีส่วนร่วมในโครงการมาตั้งแต่แรกเริ่มดำเนินการ ไม่เพียงเฉพาะในตำบลปลายโพงพางเท่านั้น มีองค์กรประชาชนต่าง ๆ มาศึกษาดูงานมากมายซึ่งก็ได้แนะนำการดำเนินงานมาโดยตลอด ดังนั้น ในส่วนของหมู่บ้านต่าง ๆ ผู้ใหญ่บ้านต้องทำการสำรวจความพร้อมในหมู่บ้านตัวเอง และหากต้องการเข้าร่วมดำเนินการกับชมรมฯ ๆ ยินดีต้อนรับโดยขอให้ศึกษาระเบียบของชมรมฯ เป็นแนวทางการดำเนินงาน การดำเนินงานของชมรมฯ เป็นการดำเนินงานในรูปขององค์กรชุมชนตามกฎหมายรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาตราที่ 45 และ 46 ขณะเดียวกัน ตนเองในฐานะที่เป็นสมาชิกของ อบต. ปลายโพงพาง ก็จะสนับสนุนการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวในส่วนของ อบต. ด้วย หาก อบต. จะดำเนินการหมู่บ้านท่องเที่ยวอย่างจริงจัง

3. ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านที่มาร่วมประชุมได้ยืนยันในการสนับสนุนการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ หากยังไม่ได้มีการสำรวจความต้องการและความพร้อมของครัวเรือนบ้านทรงไทยในหมู่บ้าน กรณีที่มีครัวเรือนบ้านทรงไทยเข้าร่วมในโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ต้องการให้โครงการมีการกระจายนักท่องเที่ยวโดยการหมุนเวียนส่งนักท่องเที่ยวไปพักตามบ้านต่าง ๆ ให้ครบทุกบ้าน

4. กำนันตำบลปลายโพงพางได้คัดค้านประธานชมรมหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ว่า สมัยก่อนแรกเริ่มดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ประธานชมรมฯ เป็นผู้ออกไปสอบถามความต้องการของเจ้าของบ้านทรงไทยเอง บัดนี้ มีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นผู้สำรวจความต้องการของเจ้าของบ้านทรงไทยและไปแจ้งชมรมฯ

5. ประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพงพางได้มาร่วมประชุมได้เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งและได้ออกจากที่ประชุมไป

6. คณะนักวิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะต่อที่ประชุมให้มีการดำเนินงานต่อเนื่องตามมติของการประชุม

บทที่ 4

ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีนโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวทุกประเภทมุ่งไปสู่การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ (World Class Destination) และได้สนับสนุนการศึกษาวิจัย การสัมมนา วิชาการและการออกข้อกำหนดและแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวมีคุณภาพ ดังนั้น ในการศึกษาาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวปลายทางจะใช้กรอบการศึกษาจากโครงการศึกษาเพื่อจัดทำดัชนีวัดคุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวของศาสตราจารย์ ดร. มนัส สุวรรณสารจากการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “ จัด Home stay อย่างไรไม่ให้ผิดหวัง ” แนวคิด/นโยบาย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และข้อกำหนดในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย เป็นแนวทางในการศึกษาาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลปลายโพรงพง

มิติการตรวจสอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน ต้องใช้ทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนเป็นต้นทุนในการดำเนินการ ในขณะที่เดียวกันก็ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อการท่องเที่ยวเจริญเติบโต ทรัพยากรธรรมชาติถูกใช้ไปอย่างสิ้นเปลืองผนวกกับการแข่งขันด้านตลาดการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านที่ยังมีทรัพยากรธรรมชาติที่ค่อนข้างสมบูรณ์ ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล ผู้ประกอบการ นักธุรกิจและประชาชนในท้องถิ่นต้องมีสำนึกรับผิดชอบและร่วมมือกันหันมาทบทวนการใช้ต้นทุนทางสังคมให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องและเหมาะสม การพัฒนามาตรฐานคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมต่อเนื่องจึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มั่นคงและยั่งยืน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวซึ่งคนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ง่าย ทำให้นักท่องเที่ยวเลือกที่จะเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ มิใช่เพื่อพบกับความแปลกใหม่หรือความสวยงามของสถานที่เท่านั้น แต่คุณภาพของสถานที่และกิจกรรมเกี่ยวเนื่องไม่ว่าจะเป็นราคาค่าบริการ ความสะอาด ความสะดวก ความปลอดภัย การไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ตลอดจนการจัดการสิ่งแวดล้อมและอื่นๆ ล้วนเป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจที่จะเลือกหรือไม่เลือกเดินทางไปท่องเที่ยว มนัส สุวรรณและคณะ (2544 : 25) ได้กำหนดกรอบสำหรับการตรวจสอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวไว้ 7 มิติ ดังนี้

1. มิติด้านลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ความสมบูรณ์และความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว
2. มิติด้านการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การจัดการขยะมูลฝอย คุณภาพน้ำ คุณภาพอากาศ คุณภาพเสียง และความเปราะบางด้านสิ่งแวดล้อม
3. มิติด้านเศรษฐกิจ-สังคม ได้แก่ ผลประโยชน์ต่อชุมชน ความสามารถในการพึ่งพาตัวเอง การมีส่วนร่วมของชุมชน ความเข้มแข็งของชุมชนและวัฒนธรรม
4. มิติด้านศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ คุณค่าทางอัตลักษณ์ ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ ทางสังคมและทางสุนทรียศาสตร์
5. มิติด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ได้แก่ คุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ทางสุนทรียภาพ ทางวิชาการและการศึกษา คุณค่าทางสังคม ขนาด ความสำคัญของกลุ่มสิ่งก่อสร้าง สภาพทางกายภาพในปัจจุบัน ความเสี่ยงต่อการเสื่อมสภาพ
6. มิติด้านคุณค่าทางการเรียนรู้และการศึกษา ได้แก่ ผลประโยชน์และการคุ้มค่าในการเรียนรู้ วิธีการเผยแพร่เนื้อหาความรู้/การใช้แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และการศึกษา การปรับปรุงปัจจัยและกระบวนการให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง
7. มิติด้านด้านการบริหารและการจัดการ ได้แก่ ประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรและพลังงาน การจัดตั้งอำนวยการความสะดวก การให้ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การบริหารบุคลากรและงบประมาณ การปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกในคุณค่าของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) : ความหมายและองค์ประกอบ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกลไกหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนที่รัฐบาลส่งเสริมให้เป็นทางเลือกหนึ่งในการส่งเสริมท่องเที่ยวในประเทศและกำลังเป็นที่นิยมโดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ให้การสนับสนุนชุมชนและท้องถิ่นดำเนินการ ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีความเชี่ยวชาญแตกต่างกัน คุณภาพการจัดการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงมีความหลากหลาย ในการศึกษาครั้งนี้ใช้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามความหมายและองค์ประกอบที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกำหนด (ททท. 2542, 2-51)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีองค์ประกอบหลัก (Key Elements) 4 ด้าน คือ

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลักที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-system) ในพื้นที่ของแหล่งนั้น จึงเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature-based Tourism)

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Management Tourism) เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsibly Travel) ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (no or low impact) มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษา (Education) เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ประสบการณ์ (Experience) ความประทับใจ (Appreciation) เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmentally Education Tourism)

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Involvement of local community or people participation) ที่มีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น (local benefit) โดยประโยชน์ต่อท้องถิ่นที่ได้หมายถึงความรวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่น ในที่นี้เริ่มต้นจากระบบรากหญ้า (grass root) จนถึงการปกครองท้องถิ่น

ข้อกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยโดยกองอนุรักษ์และสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย ได้ประชุมและลงมติว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ละแห่งควรมีข้อกำหนด ดังนี้ (ททท., 2545 :3-4)

1. เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีระบบนิเวศสมบูรณ์
2. มีความพร้อมในการ บริหารจัดการ มีศูนย์ศึกษาธรรมชาติ ภายในศูนย์มีบริการอำนวยความสะดวกเบื้องต้น มีแผนเตอร์บริการข่าวสาร มุมนิทรรศการ มุมจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ห้องสุขา การบริหารจัดการในลักษณะการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี มีความปลอดภัยในการเดินทาง

3. มีการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ทั้งเส้นทางไปและกลับทางเดิม เส้นทางเป็นแบบวงรอบหรือวงกลม ระยะทางตั้งแต่ 1 กิโลเมตรเป็นต้นไป
4. มีป้ายสื่อความหมายเป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
5. มีแผนที่และคู่มือแผนที่ย่อประกอบป้ายสื่อความหมาย เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
6. มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ จำนวนนักท่องเที่ยวต่อครั้งต่อวัน
7. มีมาตรการท้องถิ่น
8. มีการบริหารจัดการพื้นที่และมีบริการร่วมกับคนในท้องถิ่น องค์การภาครัฐ องค์การเอกชน องค์การพัฒนาเอกชน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (เทศบาล อบต.)
9. มีนโยบายต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่นชัดเจน เช่น การจัดการขยะ การจัดการน้ำเสีย การจัดการมลพิษต่าง ๆ
9. มีแผนพัฒนามูลฐานและบริการสู่ระดับมาตรฐานสากล
10. มีแผนพัฒนามูลฐานและการบริการสู่ระดับมาตรฐานสากล
11. หากแหล่งท่องเที่ยวมีที่พักแรม จะต้องเป็นที่พักแรมระดับการรักษาสิ่งแวดล้อม (Eco-lodge)

แนวทางการจัดที่พักแบบ Home Stay

กิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมการพักแรมกับชาวบ้านแบบ Home stay เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและกระบวนการท่องเที่ยวทางชุมชน (Community Based Tourism) ที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยต้องการพัฒนาคุณภาพให้ได้ระดับมาตรฐานสากล และได้จัดให้มีการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “ จัด Home stay อย่างไรไม่ให้ผิดทาง ” ในเดือนพฤษภาคม 2545 โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญจากองค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) และผู้มีประสบการณ์ในการดำเนินงาน Home stay ทั้งในประเทศและต่างประเทศมาให้ความรู้และเสวนาร่วมกัน นายวัช นุญพัค ประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพรงพาง เป็นหนึ่งในผู้อภิปรายร่วมกับองค์กรชุมชนอื่น ๆ ในการสัมมนานี้

Mr. Michael MacNulty ที่ปรึกษาองค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization Consultant) ได้กล่าวในการสัมมนา “ จัด Home stay อย่างไรไม่ให้ผิดทาง ” (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545 : 11-12) ว่า นักท่องเที่ยว Home stay เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นส่วนแบ่งตลาดที่สำคัญมากเป็นส่วนหนึ่งของนักท่องเที่ยวระดับกลาง (Middle Ground) ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากนักท่องเที่ยวปริมาณ (Mass tourist) ซึ่งสนใจแต่เฉพาะทะเล แสงแดดและหากทราย นักท่องเที่ยวระดับกลาง มีลักษณะเฉพาะ ดังนี้

- เป็นนักท่องเที่ยวอิสระ
- มีความสนใจและความต้องการที่หลากหลาย
- ท่องเที่ยวไปเรื่อย ๆ ไม่ยึดติดกับแหล่งท่องเที่ยวใดแหล่งท่องเที่ยวหนึ่ง
- มีกำลังซื้อสูง
- เป็นนักศึกษา/นักเรียนรู้และหาประสบการณ์

ตลาดนักท่องเที่ยวระดับกลาง ได้แก่ นักท่องเที่ยวภายในประเทศ นักท่องเที่ยวของต่างประเทศเพื่อนบ้าน และนักท่องเที่ยวระยะไกล ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยวประเภทใดหรือระดับใด มีกฎสากลเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยวหรือความต้องการพื้นฐาน 10 ประการของนักท่องเที่ยว คือ

1. เติบโตขึ้นที่สบายในราคาสมเหตุผล
2. ห้องอาบน้ำและส้วมที่สะอาด
3. อาหารพื้นบ้านง่าย ๆ แต่ปรุงมาอย่างดี
4. ทิวทัศน์และธรรมชาติของชนบทที่สวยงาม
5. ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของท้องถิ่น
6. กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ชนบท อาทิ เดินป่า ตกปลา ขี่ม้า ปั่นเขา ขี่จักรยาน
7. ร้านค้าทั่วไปและร้านจำหน่ายของที่ระลึก
8. ความบันเทิง อาทิ ดนตรี การละเล่นพื้นบ้าน และการแสดงต่าง ๆ
9. ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
10. ความเป็นมิตรและรอยยิ้มของเจ้าบ้าน

นอกจากนี้ Mr. Michael MacNulty ได้กล่าวว่า ในการพัฒนาการท่องเที่ยวชนบท (Rural Tourism Concept) ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบด้านพื้นที่ 3 ประการ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545 : 15-16) คือ

1. พื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ได้แก่ ป่าไม้ น้ำตก ภูเขา ทะเล เป็นต้น
2. พื้นที่หลัก หมายถึง พื้นที่ชนบทที่ยังคงสภาพดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ หมู่บ้านที่ยังคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีเก่าแก่ สวนเกษตร สวนผลไม้ การประมงพื้นบ้าน เป็นต้น ซึ่งที่พักแรม Home stay จะตั้งอยู่ในพื้นที่หลักนี้
3. พื้นที่สนับสนุน หมายถึง พื้นที่ใกล้เคียงที่มีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่จำเป็น ได้แก่ ธนาคาร โรงพยาบาล ไปรษณีย์ ร้านค้าทั่วไป เป็นต้น จากประสบการณ์การทำงานด้านการพัฒนา Home stay ในอดีต พบว่า การพัฒนา Home stay ในพื้นที่ใด ๆ จะไม่ประสบผลสำเร็จเลย

หากขาดองค์ประกอบด้านพื้นที่องค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลและขาดความพร้อมด้านสาธารณูปโภค

ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง

โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงพาง มีคณะกรรมการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวรับผิดชอบการบริหารจัดการ (ช่วงที่ดำเนินงานโดย อบต. ปลายโพรงพางและเมื่อปรับเปลี่ยนการบริหารงานโดยอิสระจาก อบต. ปลายโพรงพาง มาเป็นองค์กรชุมชนในรูปแบบของชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพรงพาง จังหวัดสมุทรสงคราม ได้มีคณะกรรมการบริหารงานชมรมฯ เป็นผู้บริหารจัดการ การบริหารงานทั้งในช่วงที่อยู่ในความรับผิดชอบของ อบต. ปลายโพรงพาง ระหว่าง พ.ศ. 2540- มิถุนายน 2543 และช่วงจัดตั้งเป็นชมรมฯ หลังจากเดือน มิถุนายน 2543 ถึงปัจจุบัน มีนายรัช บุญพัก เป็นหัวหน้าคณะโดยตลอด) มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานเบื้องต้นเป็นแนวทางในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ

การศึกษาเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ตำบลปลายโพรงพางในรายงานนี้ เป็นการนำเสนอข้อเท็จจริงการดำเนินงานโดยนำแนวคิด/องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มิติ/ดัชนีวัดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวในการศึกษาของมนัส สุวรรณ และคณะ (2544 : 47-58) ข้อกำหนดเกณฑ์ชี้วัดการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (กองอนุรักษ์) กำหนดร่วมกับสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (ททท., 2545:3-4) และแนวทางการจัดที่พัก แบบ Home stay ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท. ,2545 : 11-17) เป็นกรอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ หมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ปลายโพรงพางมีองค์ประกอบด้านพื้นที่ที่เหมาะสมสอดคล้องกับแนวคิดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยว พื้นที่หลักในการท่องเที่ยวมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เป็นพื้นที่ชนบทที่ยังคงสภาพสวนมะพร้าวและสวนผลไม้แบบดั้งเดิมของชุมชน มีวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ ยังมีบ้านเรือนทรงไทยเก่าแก่อยู่ระหว่าง 60-200 ปีเศษ ที่ได้อนุญาตให้นักท่องเที่ยวพักแรมร่วมกับเจ้าของบ้านในลักษณะ Home stay มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตซึ่งกันและกันระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้าน ตลอดจนกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้ธรรมชาติและวิถีชีวิตในชุมชน

นอกจากนี้หมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ปลายโพรงพาง ยังตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสม การเดินทางและการคมนาคมสะดวก/ปลอดภัย รถเข้าถึงหมู่บ้าน ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ และอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสมุทรสงคราม จากหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ สามารถเดินทางถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดได้ทั้งทางบก (ถนน) และทางน้ำ (นั่งเรือ)

2. ความพร้อมในการบริหารจัดการ ชุมชนฯ มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นฝ่ายต่าง ๆ มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเป็นสถานที่สำหรับต้อนรับและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ภายในศูนย์ฯ มีสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น ดังนี้

- โต๊ะบริการข้อมูลข่าวสารด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่พัก อัตราค่าใช้จ่ายและแก่นักท่องเที่ยว
- มีมุมแสดงนิทรรศการความเป็นมาโครงการและภาพกิจกรรมโครงการ
- มีมุมจำหน่ายเครื่องดื่ม ผลไม้และผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น
- มีห้องน้ำ ห้องสุขาสะอาดสำหรับบริการนักท่องเที่ยว
- เป็นสถานที่รับประทานอาหารเช้าและอาหารเย็นของนักท่องเที่ยว
- มีท่าจอดเรือรับนักท่องเที่ยว
- มีที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยว

3. การรับประทานอาหาร โครงการฯ กำหนดให้นักท่องเที่ยวมารับประทานอาหารที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว 2 มื้อ คือ มื้อเช้าและเย็น

- อาหารเช้าเป็นข้าวต้มพร้อมกับข้าวอย่างน้อย 3 อย่าง
- อาหารเย็นเป็นข้าวพร้อมกับข้าวอย่างน้อย 5 อย่าง ไม่รวมผลไม้และของหวาน หนึ่งในเมนูอาหารเป็นผัดมะเขือยาวซึ่งเป็นเมนูเด็ดของโครงการ

4. การจัดที่พัก มีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกบ้านพักที่เข้าร่วมโครงการและมีระบบให้นักท่องเที่ยวจองที่พักแรมก่อนเดินทางมาพักค้างในหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ดังนี้

4.1 การคัดเลือกบ้านพักเข้าร่วมโครงการฯ

- เป็นบ้านทรงไทยริมน้ำซึ่งกำหนดให้เป็นสัญลักษณ์ของโครงการ
- สภาพทางกายภาพบ้านเหมาะสม มีสิ่งแวดล้อมดี บริเวณบ้านภายใน/ภายนอกสะอาด
- มีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ที่นอน หมอน มุ้ง ผ้าห่ม ห้องน้ำ/ห้องสุขาที่สะอาด สะดวก และถูกสุขลักษณะ มีพื้นที่ว่างเป็นสัดส่วนในการจัดที่นอนให้นักท่องเที่ยว
- เจ้าของบ้านยินยอม/เต็มใจเข้าร่วมในโครงการ สมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมเหมาะสม อารมณ์ดี ไม่ดริสตี ยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยว ไม่เล่นการพนันและไม่ดื่มสุรา
- เจ้าของบ้านจะต้องจัดเตรียมอาหารคาว-หวานให้นักท่องเที่ยวไว้บริการพระภิกษุทางเรือตอนเช้า

- เจ้าของบ้านต้องพาหรือรับ-ส่งนักท่องเที่ยวจากบ้านพักไปศูนย์บริการนักท่องเที่ยวตามเวลาที่กำหนด

4.2 การจองที่พักของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะทราบข้อมูลของหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ จากสื่อมวลชน/วารสารการท่องเที่ยวต่าง ๆ จากเพื่อนฝูงผู้รู้จักที่เคยมาพัก และจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ผ่านเว็บไซต์ต่าง ๆ ดังนั้น ก่อนเดินทางมาพักค้าง นักท่องเที่ยวจะโทรศัพท์มาถามข้อมูลต่าง ๆ เช่น การเดินทาง อัตราค่าใช้จ่าย รายการท่องเที่ยว โดยจะแจ้งจำนวนผู้มาพัก เพศ วัย ให้โครงการทราบ

โครงการฯ จะเป็นผู้จัดที่พักแก่นักท่องเที่ยวโดยหมุนเวียนไปตามบ้านพักของสมาชิกตามความเหมาะสมกับข้อมูลของนักท่องเที่ยวแต่ละคณะให้สัมพันธ์กับขนาดบ้านพักของสมาชิกซึ่งมีขีดความสามารถในการรับนักท่องเที่ยวแตกต่างกันอยู่แล้ว

ตำบลปลายโพรงหางมีบ้านทรงไทยรวม 185 หลัง หรือ ร้อยละ 12.1 จากจำนวนหลังคาเรือนทั้งสิ้นในตำบล 1,526 หลังคาเรือน ช่วงแรกที่เปิดโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ บ้านที่นำร่องเปิดรับนักท่องเที่ยวได้ใช้บ้านผู้นำในชุมชนทดลองดำเนินการ 3 หลัง และขยายมาเป็น 25 หลัง หรือ ร้อยละ 13.5 ของบ้านทรงไทยในตำบล

5. มีการกำหนดขีดจำกัดในการรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากบ้านพักทรงไทยที่เป็นสมาชิกโครงการฯ มีขีดความสามารถในการรับนักท่องเที่ยวมาอนพักในบ้านของตนได้แตกต่างกันขึ้นอยู่กับขนาดบ้าน/พื้นที่ว่างในบ้าน ดังนั้น โครงการฯ จึงสามารถรับนักท่องเที่ยวที่มาพักค้างได้ระหว่าง 90-120 คน/คืน กรณีที่นักท่องเที่ยวมาเป็นกลุ่มเล็ก ๆ จำนวน 3-15 คน โครงการฯ จะกระจายนักท่องเที่ยวไปตามบ้านสมาชิกบ้านละ 3 หรือ 5 หรือ 10 คน กรณีเช่นนี้ โครงการจะรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 90 คน แต่ถ้าเป็นคณะใหญ่ คนในคณะเป็นพวกเดียวกันและมีความคุ้นเคยกัน เช่น นักศึกษาหรือองค์กรประชาชนที่มาดูงาน โครงการอาจจะส่งนักท่องเที่ยวไปยังบ้านสมาชิกเพิ่มจากที่เคยส่งไป กรณีนี้ โครงการจะรับนักท่องเที่ยวได้เต็มที่ จำนวน 120 คน

สำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนโดยไม่พักค้างและต้องการนั่งเรือศึกษาธรรมชาติและวิถีชีวิตชาวสวน โครงการฯ ก็มีเรือบริการ 10 ลำ

6. การกระจายผลประโยชน์ โครงการฯ กำหนดอัตราค่าบริการนักท่องเที่ยวในอัตราที่แน่นอนและเปิดเผย คือ 400 บาท สำหรับค่าที่พัก 1 คืนและค่าอาหาร 2 มื้อ มีสัดส่วนการกระจายรายได้ โดยการตกลงร่วมกันในหมู่สมาชิกชมรมฯ คือ

- เจ้าของบ้านพักมีรายได้คืนละ 120 บาทต่อนักท่องเที่ยว 1 คน
- ค่าเช่าเรือตามขนาดเรือ คือ 300 800 และ 1,000 บาท
- ค่าอาหาร 2 มื้อราคา 150 บาท ดำเนินการโดยประธานชมรมฯ
- เงินส่วนกลางเข้าชมรม 20 บาทต่อนักท่องเที่ยว 1 คน

- ที่เหลือ 110 บาท เป็นค่าบริหารจัดการส่วนกลาง เช่น ค่าติดต่อสื่อสาร ค่าโทรศัพท์ ค่าน้ำ ค่าไฟ เป็นต้น

7. กิจกรรมการท่องเที่ยวและการกำหนดจัดเส้นทางการศึกษาธรรมชาติ โครงการได้มีการกำหนดกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยว/เรียนรู้วิถีชีวิตและธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม 3 ประเภท คือ

ประเภท 1 นั่งเรือรอบใน นั่งเรือชมธรรมชาติสวนผลไม้ (มะพร้าว/ส้มโอ) และวิถีชีวิตชาวสวน 2 ฟังคลอง ชมซังคักกุงภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำน้ำตาลมะพร้าว และแปรรูปมะพร้าวอื่นๆ ใช้เวลา ประมาณ 3 ชั่วโมง

ประเภท 2 นั่งเรือรอบนอก เหมือนรายการประเภท 1 แต่นั่งเรือออกสู่แม่น้ำแม่กลองเพื่อชมสถานที่ประวัติศาสตร์ที่มีชื่อของจังหวัด เช่น อุทยาน ร.2 ตลาดน้ำท่าคา ค่ายบางกุ้ง วัดกุฎีทอง บ้านคนตรี/หุ่นกระบอก บ้านแม่วไทย ใช้เวลาประมาณ 5 ชั่วโมง

ประเภท 3 นั่งเรือชมหิ่งห้อยยามราตรี เวลา 19.000-21.00 น.

8. มีไกด์ท้องถิ่นเป็นผู้นำศึกษาธรรมชาติ เนื่องจากเส้นทางการศึกษาธรรมชาติและวิถีชีวิตเป็นการนั่งเรือทุกเส้นทาง คนขับเรือสามารถให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับธรรมชาติศึกษาในหมู่บ้าน/ตำบลได้ในระดับหนึ่ง และมีไกด์ท้องถิ่นซึ่งทางโครงการร่วมกับหน่วยราชการจัดให้มีการอบรมขึ้นเพื่อบริการนักท่องเที่ยวที่ต้องการนั่งเรือออกสู่แม่น้ำแม่กลองเพื่อชมสถานที่ประวัติศาสตร์ที่มีชื่อของจังหวัด

9. มินโยบายการรักษาสิ่งแวดล้อม

9.1 มาตรการในการจัดการคุณภาพน้ำ มีการใช้บ่อดักไขมันในครัวเรือนเพื่อรักษาคุณภาพน้ำในลำคลองให้สะอาดเหมาะกับการใช้ในชีวิตประจำวันและการเกษตร

9.2 มาตรการในการจัดการขยะ ครัวเรือนที่เป็นสมาชิกโครงการที่ไม่อยู่ในเส้นทางเก็บขยะของ อบต. จะต้องเผาและฝังกลบขยะ ส่วนบ้านที่ทำน้ำตาลมะพร้าวจะใส่เตาเผาเป็นเชื้อเพลิงในการเคี่ยวน้ำตาล

9.3 มาตรการในการจัดการคุณภาพเสียง เรือยนต์ที่รับนักท่องเที่ยวมีการปรับระดับความเร็วและเสียงเครื่องยนต์ไม่ให้รบกวนระบบโสตประสาทของประชาชนที่พักอาศัยอยู่ริมคลอง

10. การมีป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางธรรมชาติศึกษาเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว โครงการฯ ไม่ได้จัดทำป้ายสื่อความหมายดังกล่าว หากต้องการให้นักท่องเที่ยวได้มีอิสระในการสอบถามจากคนขับเรือซึ่งเป็นคนท้องถิ่นที่คุ้นเคยกับสภาพแวดล้อม/ธรรมชาติในชุมชน

11. มีแผนพัฒนาบุคลากรและการบริการสู่ระดับมาตรฐาน ช่วงแรกของการดำเนินงานซึ่งโครงการฯ อยู่ในความรับผิดชอบของ อบต. ปลายโพพาง อบต. ได้ประสานงานกับหน่วยราชการต่าง ๆ สนับสนุนการพัฒนาอาชีพการทำผลิตภัณฑ์จากไม้มะพร้าวและก้านมะพร้าว และการฝึกอบรมการเป็นไกด์ท้องถิ่นแก่คนในชุมชน หลังจากทีโครงการฯ แยกตัวออกจาก อบต. มาดำเนินการในรูปของชมรมฯ โครงการฯ ได้ประสานงานขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคกลางนำผู้ร่วมโครงการฯ ไปศึกษาดูงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ที่จังหวัดนครราชสีมา และกลับมาทบทวนบทเรียนร่วมกัน

เนื่องจากการบริหารจัดการงานของชมรมฯ ดำเนินการโดยประธานชมรมฯ ซึ่งมีประสบการณ์ในการเป็นผู้นำท้องถิ่นมานาน เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยวมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวของท้องถิ่นอื่น ๆ ประธานชมรมฯ จึงมีทรรศนะค่อนข้างเปิดสำหรับการรับฟังข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการปรับปรุงกิจกรรมการท่องเที่ยวและที่พักแรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการดำเนินงานของโครงการฯ ที่ไม่ขัดกับวิถีชีวิตของชุมชน และมีจุดมุ่งในการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานให้สูงขึ้น

12. เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณค่าทางการเรียนรู้และการศึกษา หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ ตำบลปลายโพพาง มีองค์ประกอบสมบูรณ์ตามแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) และแนวคิดการท่องเที่ยวชนบท (Rural Tourism Concept) และการพัฒนา Home Stay ตามคำกล่าวของ Mr. Michael MacNulty ที่ปรึกษาองค์การท่องเที่ยวโลก ที่ว่า การพัฒนาพื้นที่ชนบทเพื่อการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ เป็นพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยว พื้นที่หลัก คือ พื้นที่ชนบทที่ยังคงสภาพดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่นวัฒนธรรมประเพณีเก่าแก่ มีที่พักแรมแบบ Home stay ตั้งอยู่ในพื้นที่หลักนี้ และพื้นที่สนับสนุนหมายถึง พื้นที่ใกล้เคียงมีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่จำเป็น ด้วยเหตุนี้ หมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ตำบลปลายโพพาง จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวมาพักและประชาสัมพันธ์ต่อไปยังคนรู้จัก/เพื่อนฝูงและญาติมิตร นิสิต/นักศึกษา/สถาบันการศึกษา/หน่วยงานที่สนับสนุนการท่องเที่ยวระดับจังหวัด/องค์กรชุมชนระดับรากหญ้ามาศึกษาและเรียนรู้ สื่อมวลชนทุกประเภทให้ความร่วมมือในการเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้รางวัลดีเด่นด้านแหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชน ตลอดจนเชิญประธานชมรมฯ ไปให้ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวในการประชุม/สัมมนาทางวิชาการการท่องเที่ยวในระดับประเทศอยู่เสมอ

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง “ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวตำบลปลายโพพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์ในการสนับสนุนให้ชุมชนร่วมกันถอดบทเรียนบทพทวนการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพพางที่ผ่านมา เพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเงื่อนไขปัจจัยในการบริหารจัดการการดำเนินงานและความขัดแย้งที่เกิดขึ้น แสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาและการพัฒนามาตรฐานคุณภาพการจัดการที่เหมาะสมกับท้องถิ่นต่อไป

โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพพางเปิดรับนักท่องเที่ยวในเดือนมิถุนายน 2542 หลังจากท้องที่การบริหารส่วนตำบลปลายโพพางร่วมกับผู้นำท้องถิ่นและชาวปลายโพพางเตรียมชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเป็นเวลาเกือบ 2 ปี หลังจากการเปิดรับนักท่องเที่ยว สื่อมวลชน (หนังสือพิมพ์และรายการสารคดีทางสถานีโทรทัศน์) ได้เผยแพร่การดำเนินงาน กอปรกับเป็นช่วงที่มีการรณรงค์การท่องเที่ยวไทย 2541-2542 หรือ Amazing Thailand 1998-1999 ที่รัฐบาลนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองไทยตามคำขวัญ “ไทยช่วยไทย กินของไทย ใช้ของไทย เที่ยวเมืองไทย ร่วมใจประหยัค” จึงมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาเที่ยวเพิ่มขึ้น (จากสัปดาห์ละประมาณ 10-20 คนในปี 2542 เป็น 60-80 คนในปี 2543-2544 และ 100-300 คน ในปี 2545) ในเดือนกันยายน 2543 โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ ได้รับรางวัลอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวดีเด่นประจำปี 2543 ประเภทแหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชน จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงกล่าวได้ว่าโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างความประทับใจและความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มาเยือนและพักค้างจำวนเพิ่มมากขึ้น เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของกลุ่มบุคคลประเภทต่าง ๆ ทั้งหน่วยราชการ/เอกชน นิสิตนักศึกษา/นักวิชาการจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ นักการเมืองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ องค์กรประชาชนระดับรากหญ้าและหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยวจากทุกภาคของประเทศ โดยวัดจากความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่แสดงออกด้วยวาจาและการเขียนลงในสมุดเยี่ยม การให้ความสนใจของสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ อย่างต่อเนื่อง จำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นอันเป็นผลจากการบอกเล่าปากต่อปากในหมู่เพื่อนฝูงและญาติมิตร ความพึงพอใจและความภาคภูมิใจของชาวปลายโพพางผู้เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ การที่ประชาชนชมรมฯ ได้รับเชิญจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สถาบันการศึกษาและชุมชนต่าง ๆ ให้ไปนำเสนอการดำเนินงาน/ แลกเปลี่ยน

[illegible][illegible][illegible]

အဘယျသောလေဝေပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် နတ်မိဖုရား၏ အမည်ကို မှီကပ်၍ ကောင်းမွန်စွာ ပြောဆိုကြသည်။

[illegible][illegible][illegible]

และ Shoemaker และนักวิทยาศาสตร์จำนวนมากการพัฒนาร่วมของ T.R. Batten
Rogers และ Shoemaker (อ้างอิงในสถิติ, 2525, 1-9) ให้ข้อมูลการเปลี่ยน
แปลงทางสังคม หมายถึง กระบวนการที่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในโครงสร้างและหน้าที่ของระบบ
สังคม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ (immanent change)
และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Conduct change)

1. การเปลี่ยนแปลงภายในระบบสังคม เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกภายในระบบสังคมประดิษฐ์และเผยแพร่นวัตกรรมโดยไม่ได้รับอิทธิพล (หรือถ้ารับก็ได้รับน้อยมาก) จากแหล่งภายนอก หรืออาจจะเกิดจากคนนอกระบบสังคมซึ่งให้คนในสังคมเห็นถึงปัญหา และความจำเป็นที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข แต่ไม่ได้บอกวิธีแก้ปัญหาหรือหนทางที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง เมื่อคนภายในเห็นความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลง จึงคิดประดิษฐ์นวัตกรรมและเผยแพร่นวัตกรรมให้คนในสังคมยอมรับเพื่อแก้ปัญหา (Induced or motivated immanent change)

2. การเปลี่ยนแปลงที่มาจากแหล่งภายนอกของระบบสังคม เกิดขึ้นเมื่อคนภายนอกของระบบสังคมมีอิทธิพลที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งแบ่งประเภทได้ 2 แบบ คือ

2.1 การเปลี่ยนแปลงที่มาจากแหล่งภายนอกโดยมิได้ตั้งใจ (Selective contact change)

เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกภายในสังคมไปเห็นนวัตกรรมหรือได้รับอิทธิพลแล้วตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธ นวัตกรรมนั้นเองโดยสมัครใจ

2.2 การเปลี่ยนแปลงโดยตั้งใจหรือมีการวางแผน (Direct contact change) เกิดขึ้นจาก

การที่บุคคลภายนอกหรือนักพัฒนา (Change agent) วางแผนหรือตั้งใจเผยแพร่ นวัตกรรมให้แก่สมาชิกภายในระบบสังคม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของบุคคลหรือหน่วยงานพัฒนานั้น

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมไม่ว่าจะเกิดขึ้นในระดับใดก็ตาม กระบวนการสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งนี้เพราะนวัตกรรมจะเกิดขึ้นและประชาชนจะยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรมก็ต่อเมื่อประชาชนได้รับความคิด ได้รับความข่าวสารเกี่ยวกับความจำเป็นที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงหรือเกี่ยวกับนวัตกรรมจากการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นๆ ทั้งภายในและภายนอกสังคม

การสื่อสาร คือ กระบวนการที่ความคิดหรือข่าวสารถูกส่งจากแหล่งสารไปยังผู้รับข่าวสาร เจตนาที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่ผู้รับสาร ซึ่งอาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับความรู้ ทักษะหรือพฤติกรรมของผู้รับสาร ดังนั้นกระบวนการสื่อสารเป็นส่วนที่สำคัญที่จะขาดไม่ได้ในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การทำให้ทันสมัยและการพัฒนา

T.R. Batten (อ้างในกรมการพัฒนาชุมชน, 2530 : 25-26) ได้กล่าวถึงหลักการดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนาชุมชน คือ การทำงานกับประชาชน มิใช่ทำให้ประชาชน บทบาทของนักพัฒนานั้นเป็นผู้กระตุ้นและชี้แนะให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่มในการแก้ไขปัญหาหรือสนองความต้องการของคนแล้วร่วมกันทำงานตามที่คิดขึ้นมา นักพัฒนาจะต้องทำงานอย่างมีหลักการและทำตนเป็นที่เชื่อถือของประชาชน ต้องมีการศึกษาชุมชน เริ่มงานจากฐานความพร้อมของชุมชนหรือสิ่งที่ชุมชนมีอยู่แล้ว ยึดถือความต้องการของประชาชนและหลักประชาธิปไตยในการทำงาน เริ่มต้นทำงานกับผู้นำก่อน หากผู้นำเห็นชอบ การให้ความร่วมมือหรือปัญหาความขัดแย้งจะน้อยลงหรือ

หมดไป การดำเนินงานต้องให้สอดคล้องกับนโยบายของชาติ ประชาชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและเป็นผู้ตัดสินใจในการดำเนินโครงการ

ด้วยเหตุนี้ ตำบลปลายโพพทางที่เจียบสงบพัฒนามาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีชื่อเสียง เป็นการสานความฝันให้เป็นจริงร่วมกันของผู้นำและชาวปลายโพพทาง สอดคล้องกับคำกล่าวของไอสไนด์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า “จินตนาการสำคัญกว่าความรู้ : Imagination is more important than knowledge” ความรู้มีกรอบ ถ้าใช้ความรู้เป็นตัวตั้ง จะไม่มีพลังขับเคลื่อนไป ความรู้จะบอกว่าการทำสิ่งนี้ไม่ได้ ทำสิ่งนั้นไม่ได้ แต่จินตนาการไม่มีอะไรมาถ่วงได้ ต้องมีจินตนาการถึงจะมีความรู้เกิดขึ้น (ประเวศ วะสี, 2544 : 3) .

ดังนั้น การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพพทางจึงมิใช่เป็นการผลักดันของหน่วยงานภาครัฐโดยไม่คำนึงถึงความต้องการของชุมชน หากมิใช่เป็นความต้องการที่แท้จริงของชุมชน การดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพพทางก็คงไม่ยั่งยืนและประสบผลสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเช่นทุกวันนี้ ผลการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของมิตรา สามารถ (2542 : 89) ได้กล่าวถึงความสำเร็จในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวตำบลปลายโพพทางว่า บทบาทเจ้าหน้าที่ฝ่ายราชการมีผลต่อความสำเร็จของการเริ่มต้นอย่างมาก เมื่อภาคราชการสนับสนุนและท้องถิ่นระดมสรรพกำลัง กิจกรรมการท่องเที่ยวจึงดำเนินการไปด้วยดี

2. **ชุมชนมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ**
ชุมชน ในที่นี้ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต. ปลายโพพทางช่วง ปี 2539-2543) องค์กรชุมชน (ชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพพทางจังหวัดสมุทรสงคราม บริหารงานตั้งแต่ พ.ศ. 2543 -ปัจจุบัน) และประชาชนชาวปลายโพพทาง ผู้นำและชาวปลายโพพทางร่วมกันเตรียมความพร้อมโดยใช้ประโยชน์จากศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติ/วิถีชีวิตของชุมชนเป็นทุนทางสังคมและร่วมกันกำหนดสิ่งที่ต้องการ “นำเสนอ” แก่ นักท่องเที่ยว ผู้นำชุมชนที่รับผิดชอบการบริหารจัดการโครงการฯ มีความเข้มแข็ง มุ่งมั่นในการทำงาน ทำให้โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ประสบความสำเร็จได้รับรางวัลดีเด่นจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและเป็นที่รู้จักระดับประเทศ

3. **ผู้นำชุมชนมีความขัดแย้งกันเนื่องมาจากการแข่งขันชิงอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น**
การเลือกตั้ง อบต. ปลายโพพทาง ครั้งที่ 2 และการเลือกตั้งกำนันตำบลปลายโพพทาง ในเดือนมิถุนายนและสิงหาคม 2543 ทำให้มีการแข่งขันกันในการเลือกตั้ง มีการดูเชิงและตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหารและฝ่ายค้านใน อบต. มีการเฝ้าติดตามการทำงานตามบทบาทหน้าที่ระหว่างประธานกรรมการบริหาร อบต. คนใหม่และคนเก่า ระหว่างกำนันคนใหม่และกำนันคนเก่า ระหว่างผู้ใหญ่บ้านคนใหม่และคนเก่า ทำให้ผู้นำที่เป็นทางการ คือ อบต. กำนันตำบลปลายโพพทาง ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำ

ที่ไม่เป็นทางการของชุมชน (ประธานชมรมฯ) ขาดความสามัคคีในการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ โครงการฯ ไม่สามารถขยายผลเพื่อให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์ในวงกว้างทั่วชุมชน

ชมรมฯ ดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ได้ในขีดจำกัดเฉพาะกลุ่มสมาชิก ในขณะที่ อบต. ปลายโพรงทางไม่ใช้ประโยชน์จาก “โอกาสของชุมชน” ในฐานะแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับประเทศทำประโยชน์เพิ่มขึ้นให้แก่ประชาชนและชุมชนในภาพรวม ทั้ง ๆ ที่เป็นบทบาทหน้าที่โดยตรงตามกฎหมาย การขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ นี้ สอดคล้องกับคำกล่าวของ Mr. Michael MacNulty ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวขององค์การท่องเที่ยวโลกที่ได้นำเสนอบทเรียนสำคัญที่ควรศึกษาในการจัด Home stay ในประเทศไอร์แลนด์ ว่า การทำตลาดธุรกิจ Home stay ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือและความช่วยเหลือจากหน่วยงานท้องถิ่นในการประสานงานกับองค์กรท่องเที่ยวของรัฐ (ททท., 2545 : 14)

4. โครงการฯ มีระบบมาตรฐานคุณภาพของชุมชนเป็นแนวทางการดำเนินงาน คณะกรรมการโครงการฯ มีองค์การพิจารณาด้านที่เกี่ยวข้อง ด้านที่พัก ด้านที่รับประทานอาหาร และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้มีคุณภาพ เช่น การมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวสำหรับต้อนรับและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว มีการกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยว 3 ราชการ มีมาตรการการอำนวยความสะดวกปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว มีการกำหนดขีดจำกัดในการรับนักท่องเที่ยว มีสัดส่วนการกระจายผลประโยชน์ และมีระบบการประเมินผลการทำงานร่วมกัน

5. โครงการฯ มีหน่วยราชการเป็นที่ปรึกษาในการทำงาน ในระยะแรกเริ่มโครงการฯ ปี 2540 สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามเป็นหน่วยราชการที่จุดประกายความคิดในการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ให้แก่ชุมชน เอื้ออำนวยประสานงานความร่วมมือของหน่วยราชการต่าง ๆ ในการสนับสนุนด้านงบประมาณและวิชาการเพื่อเตรียมความพร้อมของชุมชนในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ

หลังจากโครงการฯ มีความเข้มแข็งในการดำเนินงานแล้ว การสนับสนุนมีเพียงการให้คำแนะนำบางเรื่องที่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่โครงการฯ และการดำเนินงานตามที่ได้มีการร้องขอความช่วยเหลือจากประธานชมรมฯ เช่น การบรรยายสรุปการดำเนินงานแก่คณะบุคคลสำคัญ ๆ ที่มาศึกษาดูงาน การจัดทำโครงการขอรับการสนับสนุนงบประมาณกิจกรรมการท่องเที่ยวของชมรมฯ จากงบประมาณสำรองเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ 58,000 ล้านบาทของรัฐบาลประจำปี 2545 เป็นต้น

6. โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ สามารถพึ่งตัวเองได้ โครงการฯ ได้ผ่านพ้นช่วงการเตรียมชุมชนและการทดลองการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ มาแล้ว ปัจจุบันโครงการฯ เป็นที่รู้จักในฐานะแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง กล่าวได้ว่าเป็นช่วง “พัฒนา” มีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน ชมรมฯ สามารถดำเนินงานโครงการฯ ได้ด้วยดีโดยมีขีดจำกัดของตัวเองในการขยายงาน

เน้นในหมู่สมาชิกชมรมฯ ยังคงรักษาเอกลักษณ์/อัตลักษณ์กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นของแท้ (Authenticity) มีรูปแบบการแสดงหรือการจัดฉากเพื่อนักท่องเที่ยว (Tourist Display)

7. โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ขาดการประสานงานและสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง หลังจากที่ได้โครงการฯ ดำเนินงานโดยองค์กรชุมชนในรูปแบบชมรมฯ จนได้รับรางวัลแหล่งท่องเที่ยวดีเด่นจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เป็นสถานที่ศึกษาดูงานด้านการท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง มีผู้บริหารทุกระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัดและระดับชาติ มาเยี่ยมชมและศึกษาดูงานสม่ำเสมอ หากชมรมฯ ก็มิได้รับการสนับสนุนใด ๆ โดยตรงทั้งด้านวิชาการ และงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ชมรมฯ ต้องคิดเอง ทำเอง เรียนรู้ด้วยตัวเอง และได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์ทั้งจากในและนอกชุมชนโดยปราศจากการช่วยเหลืออย่างเป็นทางการ

8. โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ได้รับความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์จากสื่อมวลชนอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากโครงการฯ ตั้งอยู่ในทำเลที่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ มีธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อมเขียวชอุ่มและมีวิถีชีวิตชาวสวนดั้งเดิมที่ทำให้คนเมืองสามารถสัมผัสธรรมชาติและเติมในสิ่งที่ขาดหายไปในชีวิตประจำวันได้ สื่อมวลชนได้ให้ความสนใจมาเผยแพร่การดำเนินงานโครงการฯ เป็นระยะ ๆ ทำให้มีนักท่องเที่ยวมาพักค้างอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกัน นักท่องเที่ยวที่เคยมาพักค้างได้ให้การสนับสนุน โครงการฯ โดยการเขียนบทความเผยแพร่ในวารสารหน่วยงานของตนเอง ตลอดจนนำข้อมูลของหมู่บ้านเผยแพร่ในเวปไซด์ต่าง ๆ

9. โครงการฯ มีการทำวิจัยเพื่อการพัฒนา ประธานโครงการฯ เป็นหนึ่งในทีมวิจัยเรื่อง “ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวตำบลปลายโพรงพาง” โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย กระบวนการในการทำวิจัยเป็นเวทีการสื่อสารในชุมชนให้ผู้นำแต่ละฝ่ายทราบข้อเท็จจริงการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ความจริงและมีแนวคิดในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน

ผลจากการมีส่วนร่วมในการทำวิจัยของผู้นำชุมชนหลายฝ่าย ทำให้ผู้นำ อบต. ชุม ปัจจุบันมีทัศนคติเชิงบวกต่อการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ จากอดีตที่ไม่สนับสนุนงบประมาณเลย ได้มีการพิจารณาใช้เงินเหลือจ่ายประจำปีของ อบต. มาวางแผนปรับปรุงทรัพย์สินของ อบต. ด้านการท่องเที่ยวที่เคยใช้งบประมาณลงทุนสร้างไว้ในอดีตให้เกิดประโยชน์ ประธานสภา อบต. และสมาชิก อบต. มีการเคลื่อนไหวเพื่อผลักดันให้ อบต. มีการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว

จุดอ่อนในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ

เนื่องจากการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ในปัจจุบัน ดำเนินการโดยชมรมฯ ในการศึกษาจึงพิจารณาการบริหารจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ในบริบทของชมรมฯ ซึ่งมีจุดอ่อนในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ดังนี้

ดังนี้

1. ระบบการบริหารจัดการ โครงการฯ มีจุดอ่อนในการบริหารจัดการภายในชมรมฯ

1.1 การบริหารจัดการดำเนินการโดยคน ๆ เดียว สมาชิกขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารโครงการฯ แม้ว่าชมรมฯ จะมีระเบียบกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายต่าง ๆ ไว้ หากในทางปฏิบัติ การบริหารจัดการส่วนใหญ่ดำเนินการโดยประธานชมรมฯ ไม่มีการกระจายอำนาจให้แก่ผู้รับผิดชอบอย่างจริงจัง

1.2 สมาชิกชมรมฯ ผู้ได้รับมอบหมายไม่สามารถอุทิศเวลาให้ชมรมฯ ได้อย่างเต็มที่ สมาชิกชมรมฯ ที่เป็นเจ้าของบ้านทรงไทยที่รับนักท่องเที่ยว (บ้าน Home stay) ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ถูกหลานไปเรียนหนังสือและทำงานโรงงานซึ่งต้องออกจากบ้านตั้งแต่เช้า-กลับค่ำ แต่ละบ้านมีสมาชิกในครอบครัวจำนวนน้อย นอกจากนี้คนที่เป็นกำลังแรงงานในครอบครัวซึ่งมีจำนวนน้อยอยู่แล้วต้องรับผิดชอบภารกิจประจำวันในสวนหรือการเกี่ยวข้าวนาดมะพร้าวซึ่งต้องทำงานแข่งกับเวลาและใช้ระยะเวลานานการทำงานนานตั้งแต่เช้าถึงค่ำ สมาชิกชมรมฯ จึงไม่สามารถมีส่วนร่วมในการบริหารโครงการได้

1.3 ชมรมฯ ขาดการสื่อสารในหมู่สมาชิก ชมรมฯ ไม่มีการประชุมกรรมการบริหารและสมาชิกประจำเดือนตามที่กำหนดไว้ในระเบียบ สมาชิกขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานของชมรมฯ ไม่มีข้อมูลข่าวสารในเรื่องของจำนวนนักท่องเที่ยว/เดือน รายรับ-รายจ่ายเงินกองทุนของชมรมฯ ปัญหาอุปสรรคในการกระจายนักท่องเที่ยวเข้าบ้านพักและ/หรือการต้อนรับของเจ้าของบ้านเป็นต้น สมาชิกจึงไม่สามารถสื่อสารกับคนภายในและภายนอกชุมชนเกี่ยวกับกิจกรรมของชมรมฯ ได้อย่างชัดเจนและถูกต้อง

1.4 การบริหารการเงินไม่โปร่งใส แม้ว่าโครงการฯ จะมีการจัดแบ่งรายได้ที่แน่นอนแก่ผู้เข้าร่วมโครงการฯ มีการแบ่งเงินรายได้เข้ากองทุนของชมรมฯ 20 บาท/นักท่องเที่ยว 1 คน หากไม่เคยมีการเปิดเผยยอดเงินกองทุนฯ ให้สมาชิกทราบ นอกจากนี้ สมาชิกที่เข้ามาช่วยงานในโครงการฯ ไม่ได้รับค่าตอบแทนที่แน่นอน ทำให้เกิดความท้อถอยในการเข้าร่วมโครงการฯ

2. การจัดทำข้อมูลและความรู้เบื้องต้นสำหรับนักท่องเที่ยว มุมแสดงนิทรรศการของศูนย์บริการนักท่องเที่ยวขาดข้อมูลที่สมบูรณ์เกี่ยวกับความเป็นมาของโครงการฯ กิจกรรมการท่องเที่ยวแผนผังเส้นทางท่องเที่ยวและข้อควรปฏิบัติของนักท่องเที่ยวที่เป็นลายลักษณ์อักษรเห็นได้ชัดเจน

สำหรับให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาด้วยตนเอง การบอกกล่าวด้วยวาจาที่ประธานชมรมฯ ดำเนินการอาจไม่สมบูรณ์และไม่ทั่วถึงแก่นักท่องเที่ยวทุกคน

3. การถ่ายทอดวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่เยาวชน ชมรมฯ มีวัตถุประสงค์ท้องถิ่นจำนวนจำกัดในการให้ความรู้และนำชมกิจกรรมการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยว ขาดผู้มีส่วนร่วมในโครงการฯ ของกลุ่มคนวัยเยาวชนที่จะต้องสืบทอดวิถีชีวิตของชุมชนในอนาคต

4. การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวกับองค์กรชุมชนอื่น ๆ ในจังหวัด ชมรมฯ ไม่มีการเชื่อมโยงเครือข่ายการดำเนินงานการท่องเที่ยวกับชุมชนอื่น ๆ ที่ดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวในจังหวัด

5. การประสานงานกับองค์กรปกครองท้องถิ่นและหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัด ชมรมฯ ขาดการประสานงานกับ อบต. ปลายโพรงพงเพื่อขอรับการสนับสนุนด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากมีการแข่งขันกันชิงอำนาจกันในตำแหน่งประธานกรรมการบริหาร อบต. ประธานชมรมฯ ตระหนักดีว่า อบต. จะไม่สนับสนุนงานของชมรมฯ ขณะเดียวกันชมรมฯ ก็ไม่มีการประสานงานเชิงรุกกับหน่วยงานต่าง ๆ ในอำเภอและจังหวัด มักจะเป็นฝ่ายตั้งรับให้หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาประสานงานกับชมรมฯ โดยตรง ในฐานะที่ชมรมฯ มีกิจกรรมที่มีชื่อเสียงและมักจะมองว่าหน่วยงานเหล่านั้นเข้ามาเกี่ยวข้องกับชมรมฯ เพื่อสร้างผลงานของตัวเอง

6. แผนการตลาด โครงการฯ ไม่มีแผนการตลาดเชิงรุกและการดำเนินงานที่เป็นพันธมิตรกับบริษัทธุรกิจการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เป็นการตลาดเชิงรับเนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกำลังเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ๆ ทราบข่าวหมู่บ้านท่องเที่ยวจากสื่อมวลชน (รายการท่องเที่ยวทางสถานีโทรทัศน์และนิตยสารการท่องเที่ยว) และจากเพื่อน ๆ ที่เคยมาพักค้างแล้ว จากนั้นนักท่องเที่ยวจะโทรศัพท์โดยตรงถึงชมรมฯ เพื่อสอบถามรายละเอียดรายการท่องเที่ยวและการเดินทาง ชมรมฯ จึงไม่สามารถกำหนดตลาดเฉพาะและกำหนดวันให้นักท่องเที่ยวกระจายมาท่องเที่ยวในวันธรรมดาแทนที่จะมาในวันสุดสัปดาห์

7. แผนการประชาสัมพันธ์ ชมรมฯ ไม่มีแผนการประชาสัมพันธ์ที่สัมพันธ์กับแผนการตลาด ปัจจุบัน โครงการฯ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวมาพักค้างและมาเยือนจำนวนมาก โดยได้รับความร่วมมือจากสื่อมวลชนในการเผยแพร่กิจกรรมเป็นระยะ ๆ และจากการบอกเล่ากันเองในหมู่บ้านมิตร โครงการฯ จึงไม่เห็นความสำคัญของการมีแผนการประชาสัมพันธ์เชิงรุก

ประสบการณ์ของชุมชนที่ได้เรียนรู้จากการทำวิจัย

การศึกษาวิจัยเพื่อท้องถิ่น เรื่อง “ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยว ตำบลปลายโพรงพง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” ดำเนินการโดยนักวิจัยจากภายนอกและนักวิจัยที่เป็นผู้นำในชุมชนที่มีตำแหน่งสำคัญในองค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพรงพง ผู้นำท้องถิ่น

ที่เป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้านซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ มาตั้งแต่ช่วงเตรียมโครงการในปี 2540 การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อประโยชน์แก่ผู้นำชุมชนและชมรมฯ ดังนี้

1. ทำให้เกิดเวทีเรียนรู้ร่วมกันของผู้นำในชุมชน ผู้นำในชุมชนมีโอกาสและมีเวทีในการพบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลและได้ทบทวนการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ร่วมกัน ดังนี้

1.1 ผู้นำในตำบลทุกฝ่าย ทั้ง อบต. และกำนัน/ผู้ใหญ่บ้านยอมรับว่า โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ทำให้ตำบลมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั่วประเทศและมีประโยชน์กับชุมชนทำให้ชาวบ้านมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและบ้านเรือนเป็นระเบียบ สะอาด และสวยงาม ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นทั้งทางตรงและ ทางอ้อมจากกิจกรรมโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ

1.2 ผู้นำในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจใหม่ว่านายธวัช บุญพัสด ดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ในรูปแบบของชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพงพางจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นองค์กรชุมชนที่จัดตั้งตามกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 45 และ 46 เพื่อเอื้อประโยชน์ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นตลอดจนบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มิใช่เป็นการดำเนินงานในลักษณะธุรกิจส่วนตัวและมีผลประโยชน์จำกัดเฉพาะญาติมิตรบ้านใกล้เคียงตามความเข้าใจเดิม นอกจากนี้ยังเข้าใจด้วยว่าการบริหารงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ โดย อบต. ในระยะแรก นั้น เป็นบทบาทหน้าที่โดยตรงตามกฎหมายของ อบต. ที่จะต้องบำรุงรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมโดยตรงตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 79 และ 289 และนอกเหนือจากการดำเนินงานตาม พ.ร.บ.สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542

1.3 อบต.ปลายโพงพางชุดใหม่ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน ก่อนการทำวิจัย อบต. ไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุนโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ที่ริเริ่มโดย อบต. ชุดเก่า ทำให้ทรัพย์สินของ อบต. ด้านการท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม ไม่ได้รับการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ เช่น บ้านพักนักท่องเที่ยว 4 หลัง อาคารศาลาไทย/อาคารศูนย์ฝึกอาชีพ หาดทราย หาดทราย ภูมิทัศน์พื้นที่รอบ ๆ อาคารมีหญ้ารกและไม่มีจัดตั้งคณะทำงานดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวตาม ข้อบังคับ อบต. มาดูแลรักษาและดำเนินงานการท่องเที่ยว ผลของการมีส่วนร่วมในการทำวิจัยทำให้ผู้นำชุมชนมีโอกาสพบปะกันพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อบต. ได้จัดสรรงบประมาณในการปรับปรุงทรัพย์สินด้านการท่องเที่ยวที่ได้ลงทุนไว้แล้ว

1.4 ประธานสภา อบต. และสมาชิก อบต. บางคน (ผู้ช่วยนักวิจัย) ได้มีการปรึกษากันเพื่อหาทางขยายฐานการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ให้ครอบคลุมทั้งตำบล โดย อบต. อาจจะเป็นผู้ดำเนินการเอง หรืออาจจะเป็นการร่วมมือกับชมรมฯ ซึ่งประธานชมรมฯ ได้แจ้งว่า ชมรมฯ ยินดีรับบ้านทรงไทยที่มีความพร้อมเข้าเป็นสมาชิกของชมรมฯ ดังนั้น การขยายผลงานการดำเนินงาน

หมู่บ้านท่องเที่ยวจึงขึ้นอยู่กับผู้นำของแต่ละหมู่บ้านว่าจะเอาจริงเอาจังในการสนับสนุนให้มีการขยายผลการดำเนินงานในหมู่บ้านของตนอย่างไร

2. **ทำให้ประชาชนชมรมฯ มีพันธมิตรในวงการวิชาการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ** ประชาชนชมรมฯ ได้รับการคัดเลือกให้เข้าร่วมประชุมเตรียมการประชุมระดับภูมิภาคว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชนในเอเชียอาคเนย์ ระหว่างวันที่ 28-30 มกราคม 2545 ณ ศูนย์ฝึก อบรมวนศาสตร์ ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก กรุงเทพมหานคร จัดโดยโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ และโครงการฟื้นฟูชีวิตและวัฒนธรรม ณ ศูนย์ฝึกอบอรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก มีชุมชนที่ดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเข้าร่วมประชุม 50 ชุมชน จำนวน 80 คน ในการนี้ ประชาชนชมรมฯ ได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทน 1 ใน 5 ชุมชน ให้เข้าร่วมประชุมระดับภูมิภาคว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในเอเชียอาคเนย์ ระหว่างวันที่ 3-7 มีนาคม 2545 ณ สวนบัวรีสอร์ท จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็น 1 ใน 6 เวทีการประชุมระดับภูมิภาคทั่วโลก เพื่อนำสาระไปนำเสนอในที่ประชุมสุดยอดว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (The World Ecotourism Summit) ที่เมืองควิเบค ประเทศแคนาดา ซึ่งจัดขึ้นเนื่องในโอกาสที่องค์การสหประชาชาติประกาศให้ ปี 2545 เป็นปีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติ

นอกจากนี้ ประชาชนชมรมฯ ยังได้รับการคัดเลือกให้นำผลการประชุมระดับภูมิภาคที่จังหวัดเชียงใหม่มาเสนอในการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2545 ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย ร่วมกันจัดขึ้นระหว่างวันที่ 7-9 มีนาคม 2545 ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ กรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่ได้รับจากการเป็นตัวแทนชุมชนที่ดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวไปร่วมประชุมดังกล่าว ทำให้มีการเรียนรู้/แลกเปลี่ยนการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชนต่าง ๆ ที่มีความหลากหลาย ทำให้เกิดแนวคิดในปรับปรุงการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีพันธมิตรและเครือข่ายในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ตลอดจนได้เรียนรู้ภาพพจน์หมู่บ้านท่องเที่ยวฯ คำบเลปลายโพงพางของบุคคลในวงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนอกพื้นที่และมีโอกาสนำเสนอข้อเท็จจริงในการดำเนินงาน

3. **ทำให้ชมรมฯ มีความกระตือรือร้นในการปรับปรุงระดับมาตรฐานคุณภาพของโครงการ** ชมรมฯ มีแนวคิดในการปรับปรุงคุณภาพการดำเนินงานมากกว่าการขยายปริมาณในการรับนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงงานของชมรมฯ

จากปัญหาและจุดอ่อนของชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทย ปลายโพพางฯ ที่ได้กล่าวถึงข้างต้น คณะผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ชมรมฯ ควรมีการปรับปรุงการบริหารงานภายในชมรมฯ ประธานชมรมฯ ควรกระจายอำนาจ มอบหมายงาน และเป็นพี่เลี้ยงในการชี้แนะ/สอนงานให้สมาชิกดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย จัดประชุมสมาชิกชมรมฯ ให้มีการพบปะกันเป็นประจำเพื่อเรียนรู้แนวทางปฏิบัติ แลกเปลี่ยนปัญหา/ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ให้สมาชิกมีโอกาสมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการดำเนินงานกิจกรรมในโครงการฯ ไปศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนกับองค์กรอื่น ๆ นอกเหนือจากการเป็นเพียงเจ้าบ้านรับนักท่องเที่ยว มีความโปร่งใสและเปิดเผยในการบริหารการเงินของชมรมฯ
2. ชมรมฯ ควรมีการจัดทำมุมข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว แทนที่จะเป็นการบรรยายสรุปจากชมรมฯ ซึ่งอาจทำให้นักท่องเที่ยวได้ข้อมูลไม่ชัดเจนและครบถ้วน
3. ชมรมฯ ควรมีการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวกับองค์กรชุมชนที่ดำเนินงานการท่องเที่ยวในจังหวัดเดียวกัน ระดับภูมิภาคและระดับประเทศ เพื่อสร้างพันธมิตรด้านธุรกิจร่วมกัน เช่น จัดการท่องเที่ยวเป็นชุดแพคเกจร่วมกัน เป็นต้น
4. ชมรมฯ ควรกระตุ้นให้สมาชิกชมรมฯ และผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และรักษาสีเขียวเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เช่น ฟื้นฟูกิจกรรมการใช้บ่อตกไข่ในครัวเรือนที่เป็นบ้านสมาชิกโครงการ อนุรักษ์ให้มีการทิ้งขยะในคลอง ให้สมาชิกชมรมฯ ร่วมกันเก็บขยะในคลอง แทนที่จะรอให้ อบต. ดำเนินการแต่เพียงฝ่ายเดียว เป็นต้น
5. ชมรมฯ ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอและจังหวัด เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพงานของชมรมฯ
6. ชมรมฯ ควรมีการปรับปรุงมาตรฐานคุณภาพด้านด้านที่พัก กิจกรรมการท่องเที่ยว ในชุมชน อาหาร ผลิตภัณฑ์/สินค้าพื้นบ้าน และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว ให้มีมาตรฐานสูงขึ้น
7. ชมรมฯ ควรมีการประสานงานและเชื่อมโยงกับสถาบันการศึกษา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเชิญให้เป็นคณะที่ปรึกษาการดำเนินงานของโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ เพื่อให้คำแนะนำให้ชมรมฯ ดำเนินงานและมีกิจกรรมที่ผลิตทิศทางของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
8. ชมรมฯ ควรมีแผนปฏิบัติการงานการท่องเที่ยวของชมรมฯ ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม เพื่อมีทิศทางในการขยายงาน

9. ชมรมฯ ควรมีแผนการประชาสัมพันธ์เชิงรุก โดยการประสานงานกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเชิญสื่อมวลชนมาเยือนและพักค้างในหมู่บ้านเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น

10. ชมรมฯ ควรมีแผนการตลาดเชิงรุก ทำงานร่วมกับกลุ่มบริษัทท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเจาะกลุ่มลูกค้านักท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยเฉพาะ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพกิจกรรมสามารถยกระดับและคัดสรรลูกค้าเฉพาะกลุ่ม

ข้อเสนอแนะสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพรงพาง

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) นอกจากในฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทหน้าที่ตาม พ.ร.บ. สถาปนาและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 คือ การดำเนินการกิจด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการส่งเสริม คุณภาพชีวิต ด้านการจัดระเบียบชุมชน/สังคม/การรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการวางแผน การลงทุน พาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญา อบต. ยังมีบทบาท หน้าที่ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ 3 มาตรา คือ มาตรา 79 ที่ระบุว่า รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดการะยะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน มาตรา 289 ระบุว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น ฯลฯ และมาตรา 290 ระบุว่า เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายบัญญัติ ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้ 1) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่ 2) การเข้าไปมีส่วนในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเขตพื้นที่ เฉพาะในกรณีที่มีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน 3) การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมใดนอกเขตพื้นที่ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่

โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพรงพางริเริ่มและดำเนินงานโดยองค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพรงพาง ในปี 2541 มีวัตถุประสงค์ในการใช้หมู่บ้านท่องเที่ยวฯ เป็นกลยุทธ์ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในภาพรวม โดยการพัฒนาและส่งเสริมให้ประชาชนใช้เวลาว่างในการผลิตสินค้าเป็นรายได้และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของตำบล เพื่อฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาของชาวปลายโพรงพางให้ได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตลอดจนเป็นการส่งเสริมอาชีพเสริมและสร้างรายได้แก่ประชาชนในการรองรับผู้มาเที่ยวตำบลปลายโพรงพาง

โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ได้ใช้งบประมาณราชการหน่วยงานต่าง ๆ และงบประมาณของ อบต. ปลายโพธิ์พางในการเตรียมโครงการฯ ทั้งในส่วนที่เป็นอาคารและสิ่ง ก่อสร้างต่าง ๆ ผลการดำเนินงาน โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ประสบผลสำเร็จเกินความคาดหมาย ของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้ตำบลปลายโพธิ์พางมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักระดับประเทศ ดังนั้น อบต. ปลายโพธิ์พางชุดปัจจุบัน ควรจะใช้ประโยชน์ศักยภาพของการเป็นชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มพูน “โอกาส” การพัฒนาอื่น ๆ ของตำบลให้มีการพัฒนาที่ยั่งยืนและเกิดประโยชน์แก่ชุมชนในภาพรวมมากยิ่งขึ้น โดยดำเนินการดังนี้

1. จัดทำแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวของตำบลเป็นแนวทางในการพัฒนาตำบล
2. สนับสนุนการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินงานของชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพธิ์พาง เช่น การปรับปรุงภูมิทัศน์สองฝั่งคลอง/ลำประโดง และพื้นที่สาธารณะของชุมชนให้สะอาดและสวยงาม มีป้ายแสดงสถานที่สำคัญของชุมชน เป็นต้น
3. ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งด้านวิชาการและงบประมาณเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของตำบล
4. ประสานงานกับ อบต. อื่น ๆ ในอำเภอและจังหวัดให้มีการเชื่อมโยงกันด้านการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะสำหรับจังหวัดสมุทรสงคราม

จังหวัดสมุทรสงคราม (จังหวัดและอำเภอ) ในฐานะหน่วยงานบริหารราชการส่วนภูมิภาคที่มีภารกิจด้านวิชาการในพื้นที่ การบริหาร ประสานงานและจัดสรรทรัพยากรในจังหวัด การสร้างระบบสนับสนุน กำกับดูแล ตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติ และมีบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ในการทำงานพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการปกครอง/การเมืองในจังหวัด ควรสนับสนุนการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ดังนี้

1. ทบทวนการแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดใหม่ให้ทันสมัยและตอบสนองนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล ควรผนวกประธานกรรมการบริหาร องค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่ง ผู้แทนองค์การชุมชนต่าง ๆ ที่มีความเข้มแข็งในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว (เช่น ชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพธิ์พางฯ) เป็นกรรมการในคณะกรรมการฯ ด้วย และสนับสนุนให้คณะกรรมการฯ ทำงานตามหน้าที่อย่างจริงจัง เช่น จัดให้มีการประชุมสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จัดทำแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวฯ ของจังหวัด เป็นต้น
2. จัดทำแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด สนับสนุนให้มีแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวแต่ละประเภทอย่างเป็นรูปธรรมและมีการบูรณาการทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงเครือข่ายองค์กรด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ ในจังหวัด ในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ

4. ประสานงานกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แต่ละประเภทของจังหวัดให้มีศักยภาพ มีแผนการประชาสัมพันธ์และแผนการตลาดในการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมาเยือนและพักค้างเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

1. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรเป็นแกนกลางในการผลักดันให้ทุกจังหวัดมีการทบทวนการแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดให้ทันสมัย ทันกับเหตุการณ์การท่องเที่ยวภายในจังหวัดและนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและด้านอื่น ๆ

2. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรทำงานอย่างใกล้ชิดกับสำนักงานจังหวัดเพื่อเชื่อมโยงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและชุมชนเป้าหมายในจังหวัดในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ถูกทิศทาง

3. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรจัดทำแผนทบทวนศักยภาพหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เคยได้รับรางวัลอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในอดีตและพิจารณากำหนดทิศทางในการพัฒนาร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใน/นอกจังหวัด จัดตั้งทีมที่ปรึกษาเพื่อเฝ้าระวังให้หมู่บ้านดังกล่าวมีการดำเนินงานให้อยู่ในกรอบนโยบายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์และยั่งยืน

4. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรสนับสนุนการจัดฝึกอบรมหลักการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับผู้ประกอบการในชุมชนแก่องค์กรชุมชน และบุคลากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

5. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มีเว็บไซต์ในอินเทอร์เน็ตโดยเฉพาะ และสนับสนุนการจัดเตรียมข้อมูลร่วมกับชุมชน

6. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรผนวกรวมชุมชนที่ดำเนินการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในปฏิทินการท่องเที่ยวทั้งในระดับสำนักงานภาค และระดับประเทศ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ขอให้สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เร่งดำเนินการเชื่อมโยงมาตรฐานคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศระหว่างท้องถิ่นกับระดับชาติให้เสร็จโดยเร็วเพื่อให้ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ได้ก่อนที่จะมีการพัฒนาและเติบโตในทิศทางที่ไม่พึงประสงค์โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

2. ขอให้ สกว. ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จัดตั้งเป็นทีมที่ปรึกษาเพื่อให้คำปรึกษาและตรวจสอบให้ชุมชนที่ดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศการดำเนินงานให้อยู่ในกรอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์และยั่งยืน
3. ขอให้ สกว. ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสนับสนุนการศึกษาวิจัยชุมชนที่ได้รับรางวัลดีเด่นด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

ภาพพจน์ของชุมชนปลายทางในสายตาของคนภายนอก

เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเป็นนวัตกรรมใหม่ในสังคมไทย ท่ามกลางบริบทของกระแสการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การพัฒนาตามยุทธศาสตร์เศรษฐกิจพอเพียง การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนโยบายรัฐบาลส่งเสริมผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ดังนั้น เมื่อการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยฯ ประสบผลสำเร็จและมีชื่อเสียง ชุมชนปลายทางจึงมิได้เป็นเพียงชุมชนแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเท่านั้น หากเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เป็นรูปแบบ และเป็นกรณีศึกษาที่มีภาพพจน์หลากหลายตามข้อมูล ความรู้ และภูมิหลังของผู้มาศึกษา/ดูงาน ดังนี้

1. “- - - โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ตำบลปลายทางเป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยมิได้นำความรู้ท้องถิ่นมาใช้วางแผนการจัดการอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้ นักท่องเที่ยวและชาวบ้านได้เรียนรู้และทำความเข้าใจในท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนชาวสวนที่มีวิถีชีวิตเป็นของตัวเอง รูปแบบการจัดการไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการและการจัดสรรผลประโยชน์ที่เท่าเทียมให้กับชุมชนทั้งหมด ทำให้เกิดความขัดแย้งเกิดขึ้น ความขัดแย้งในชุมชนท้องถิ่นเกิดจากภาครัฐเข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยมิได้คำนึงถึงกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนก่อน - - - ” ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น เรื่อง ระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตำบลปลายทางฯ ของ รศ. ศรีศักดิ์ วลธิโกดม ที่ปรึกษา สกว. ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. “- - - จากประสบการณ์การจัดการการท่องเที่ยวตำบลปลายทาง พบว่า หน่วยงานภาครัฐมักนำการพัฒนาและสิ่งต่าง ๆ ไปให้ชุมชนโดยไม่สอบถามถึงความต้องการของชุมชน การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นอย่างจริงจังนั้น ควรให้ภาครัฐดำเนินการตอบสนองสิ่งที่ “ชุมชนท้องถิ่น” ต้องการ มากกว่าเป็นเรื่องที่ “ภาครัฐ” ต้องการ - - - ” ข้อสรุปประสบการณ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคกลางของ ผศ. ดร. ครรชนี เอ็มพันธุ์ และ ผศ. สุรเชษฐ์ เขษรมาศ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในเอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2545

3. “... ไม่มีอะไรที่ “เกิด” โดยไม่ผ่านความเจ็บปวด อุปสรรคปัญหาที่ไม่ใหญ่ แต่ก็ไม่เล็ก คือชาวบ้านปลายโพงบางคนบ่นว่าเรือหางยาวที่พานักท่องเที่ยวไปค้ำค้ำกับแสงหิ่งห้อยนั้นเสียงดัง โดยเฉพาะที่มีต้นลำพูอยู่หน้าบ้าน हमาก็จะหาจนไม่ได้หลับได้นอนทุกวันศุกร์-เสาร์ ลือกันว่ามีคนตัดต้นลำพูหน้าบ้านทิ้งไปแล้วรายหนึ่ง

ที่ริมน้ำเขตกอเมืองๆ ก็มีข่าวตัดต้นลำพูเหมือนกัน แต่ไม่ใช่ด้วยรำคาญเสียงเรือ เพราะไม่ใช่เรือหางยาวและแม่น้ำกว้างจนเสียงกระจาย แต่ตัดเพราะชาวบ้านรายนั้นเช่าที่ดินทำการเกษตรมานาน เห็นรีสอร์ท ร้านอาหารริมน้ำเริ่มมีมากขึ้น แลมนักท่องเที่ยวล่องเรือมาดูหิ่งห้อยอยู่เรื่อย เกรงเจ้าของจะเอาที่ดินคืนไปสร้างรีสอร์ท เลยตัดออกสักต้นสองต้น หิ่งห้อยคงมีปัญหาก็หาที่จู้กันใหม่ได้ แต่ถ้าขำขันเป็นจริงก็ไม่แน่ว่า ในที่สุดต้นลำพูอาจเหี้ยนไปจากแม่กลอง

นี่เป็นปัญหาที่ทุกฝ่ายต้องช่วยกันหาคำตอบ ทั้งผู้ประกอบการ ชาวบ้าน นักท่องเที่ยว และ ททท. อย่างที่ปลายโพงพวงนั้น กำหนดกติกาให้ไปดูเฉพาะต้นลำพูที่ไม่ใกล้บ้านชาวบ้านในเวลาที่ไม้ค้ำจนเกินไป หรือใช้เรือแจวแทนเรือหางยาวจะไหวไหม - - - อะไร ประมาณี ทั้งหิ่งห้อย ต้นลำพู ผู้ประกอบการ ชาวบ้าน และนักท่องเที่ยวก็จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะแน่นอนว่าการท่องเที่ยวที่มีฝ่ายหนึ่งได้อยู่เสมอ แต่อีกฝ่ายต้องเสียสละอยู่ร่ำไป ย่อมไม่มีทางที่จะจริงจังยืนยาวนานไปได้” (ธีรภาพ โลหิตกุล, 2544: 78)

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน, การพัฒนาชุมชน : หลักและวิธีปฏิบัติ, กรุงเทพมหานคร : พ.จ.ก. บางกอกบล๊อค, 2530
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, การดำเนินงานเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : รายงานผลการดำเนินงานขั้นสุดท้าย, กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2542
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, เตรียมความพร้อม เตรียมแผนปฏิบัติการเพื่อของบประมาณการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่น ใน Ecotourism Network Newsletter ฉบับประจำเดือนเมษายน 2545
- , จัด *Home stay* อย่างไรไม่ให้ผิดทาง : สรุปการสัมมนาทางวิชาการ, มปป.
- , คู่มือแนวทางการจัดการที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (*Baan Phak*) : *Home Stay*, 2545
- ธีรภาพ โลหิตกุล, อังศุมาลิน โกโบริ กับทั้งห้อยและอำพุดนั้น ใน “ท้องถิ่นไทย”, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนเมษายน-พฤษภาคม-มิถุนายน 2544
- ดร.ชนิ เอมพันธ์และสุรเชษฐ์ เชษฐมาต, สรุปประสบการณ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคกลาง ในเอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2545 วันที่ 7-9 มีนาคม 2545 ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์, กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545
- ประมินทร์ แสนประสิทธิ์ และคณะ, บทบาทของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ในการจัดหมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัด, เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กับการพัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อการท่องเที่ยว ณ ศาลาอเนกประสงค์ ศาลากลางโพธาราม วันที่ 16 มิถุนายน 2542, โรเนียวเข็บเล่ม, 2542
- ประทีป มาลากุล, พัฒนาการบ้านคนไทยในภาคกลาง, 2530

ประเวศ วะสี, งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : การกึ่งชาติ ในจดหมายข่าวงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค, ปีที่ 2 ฉบับที่ 6 ประจำเดือนพฤศจิกายน-
ธันวาคม 2544, เชียงใหม่ : หจก. เชียงใหม่ บี. เอส. การพิมพ์, 2544

-----, ยุทธศาสตร์แก้ความยากจนอย่างบูรณาการ ในหนังสือพิมพ์มติชนรายวันประจำวัน ที่ 14
กุมภาพันธ์ 2545

มนัส สุวรรณ และคณะ, โครงการศึกษาเพื่อจัดทำดัชนีวัดคุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว : รายงาน
ฉบับสมบูรณ์เสนอการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับ
สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ร่วมกับสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, 2544

ยศ ตันตสมบัติและคณะ, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการ
ทรัพยากร, เชียงใหม่ : โรงพิมพ์นพบุรีการพิมพ์, 2544

ยาใจ ศรีวิโรจน์และคณะ, รายงานการวิจัย เรื่อง เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนกับการเสริมสร้างความเข้มแข็ง
ขององค์กรชุมชน : กรณีศึกษามูลบ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลปลายโพรงพาง อำเภอมัวพวา
จังหวัดสมุทรสงคราม, 2543

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540,
กรุงเทพมหานคร : กองการพิมพ์, 2544

เสถียร เชษประดับ, การสื่อสารงานนวัตกรรม, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525

องค์การบริหารส่วนตำบลปลายโพรงพาง, โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบล-
ปลายโพรงพาง อำเภอมัวพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, เอกสารประกอบการบรรยายสรุป,
เอกสาร โรเนียวเย็บเล่ม, มปป.

-----,ฐานข้อมูลคลอง อำเภอโคก อำราง บ้านทรงไทย ตำบลปลายโพรงพาง อำเภอมัวพวา จังหวัด
สมุทรสงคราม, เอกสาร โรเนียวเย็บเล่ม, 2542

-----,แผนพัฒนาตำบลปลายโพรงพางประจำปี 2545, เอกสาร โรเนียวเย็บเล่ม, มปป.

ภาคผนวก

สภาพแวดล้อมหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทย
ตำบลปลายโพธิ์ทาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

โดย ยาใจ ศรีวิโรจน์

บริบทตำบลปลายโพงพาง

“—ตำบลปลายโพงพาง เป็นชุมชนสวนมะพร้าวและส้มโอแวดล้อมด้วย 7 คลอง 19 ลำประโดง และ 1 ลำราง ไหลผ่านทั่วทุกหมู่บ้าน เป็นระบบชลประทานธรรมชาติและเป็นเส้นทาง การคมนาคมดั้งเดิม ชาวตำบลปลายโพงพางสืบสานวิถีชีวิตมาจากบรรพบุรุษอาชีพทำสวนมะพร้าวและ น้ำตาลมะพร้าวที่มีรสหอมหวานเป็นที่เลื่องลือ การค้าขายและการขนส่งผลผลิตผลการเกษตรทางลำคลอง ยังคงมีอยู่บ้าง แม้ว่าจะมีการสร้างถนนมานาน ช่วงเช้ามีเรือพระภิกษุมารับบาตร เรือขายอาหารสด อาหารแห้ง กะปิ น้ำปลาสำหรับแม่บ้าน เรือขนมะพร้าว เรือก๋วยเตี๋ยวเย็นตาโฟบีบแฉะเป็นสัญญาณ เรียกลูกค้าช่วงเที่ยง ชาวปลายโพงพางมีชีวิตที่เรียบง่ายและสงบ สภาพบ้านเรือนที่พักอาศัยริมน้ำบาง ส่วนยังคงสภาพเป็นบ้านในสมัยโบราณ คือ “ บ้านทรงไทย ” เอกลักษณะที่ชาวปลายโพงพางพยายาม รักษาไว้ให้ลูกหลานสืบเนื่องยาวนานกว่า 100 ปีมาแล้ว หน้บ้านทรงไทยด้านริมคลองเป็นศาลาทำน้ำ สำหรับนั่งรับลมพักผ่อนหย่อนใจคลายความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าจากงานประจำวัน ผุ้งหึ่งห้อยเป็นพัน เป็นหมื่นตัวส่งแสงระยิบระยับพราวพราวบนต้นลำพูริมคลอง ยังมีให้คนเมืองได้ชื่นชม—”

บรรยากาศและธรรมชาติสวนผลไม้ที่ร่มรื่นของตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม อยู่ห่างกรุงเทพฯ ประมาณ 90 กิโลเมตร การเดินทางสะดวกสบาย จากหมู่บ้าน สามารถนั่งเรือชมธรรมชาติ 2 ฝั่งคลอง และออกแม่น้ำไปชมสถานที่สำคัญในตำบลอื่น ๆ ของจังหวัดได้ อย่างสะดวกและปลอดภัย

ความเป็นมา

ชาวปลายโพงพางไม่คิดว่าวิถีชีวิตชาวสวนผลไม้ที่เรียบง่ายจะเป็นที่สนใจของ นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และแล้ววันหนึ่ง จากบรรยากาศที่เรียบง่ายแวดล้อมด้วยเพื่อนบ้านและญาติที่ คู่กันเคย เริ่มมีคนแปลกหน้ามาพักค้างคืนด้วยที่บ้านทรงไทย มาหาดูพายเรือ ชักถาม/พูดคุยเล่าเรื่อง แปลกใหม่ไปจากชีวิตประจำวัน มีการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ซึ่งกันและกันด้วยอัธยาศัยไมตรี เป็นที่

พึงพอใจของทั้งชาวบ้านและนักท่องเที่ยว ตำบลปลายโพงทางชุมชนชาวสวนที่ไม่เป็นที่รู้จักในอดีต ปัจจุบันมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในนามของหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยที่นักท่องเที่ยวต่างใจมาพักผ่อนและมีความสุข/ประทับใจจากการพักผ่อน

หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพงทางมีจุดเริ่มต้นจากการตัดสินใจของชุมชนภายหลังจากการร่วมกันวิเคราะห์ทุนทางสังคมด้านความสมบูรณ์ของทรัพยากรในท้องถิ่น คือ บ้านทรงไทยเก่าแก่ / ธรรมชาติและวิถีชีวิตในสวนสวนผลไม้ 2 ฝั่งคลอง ผนวกกับการมีผู้นำที่เข้มแข็ง / มุ่งมั่นในการทำงาน การมีส่วนร่วมของประชาชน และการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ/เอกชนทั้งภายใน/ภายนอก

วิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 รัฐบาลได้กำหนดให้การท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจโดยให้มีการรณรงค์ปีท่องเที่ยวไทย 2541 - 2542 หรือ Amazing Thailand 1998 - 1999 กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้จัดทำโครงการส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยวตอบสนองนโยบายรัฐบาลโดยให้จังหวัดพิจารณาดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามได้สังเกตเห็นศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของตำบลปลายโพงทาง ได้กระตุ้นให้ผู้นำตำบล (อบต. และผู้นำท้องถิ่น) ตระหนักถึงทุนทางสังคมตามธรรมชาติของหมู่บ้าน/ตำบลในการพัฒนาให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และใช้เป็นยุทธวิธีในการพัฒนาคุณภาพชีวิต อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อมและเสริมสร้างรายได้ของครอบครัว/ชุมชน

แนวคิดนี้ได้จุดประกายความฝันที่มีอยู่ในใจมานานของนายรัช บุญพัด กำนันและประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพงทาง (ขณะนั้น) ในขณะที่ผู้นำอื่น ๆ ไม่มั่นใจว่า แนวคิดดังกล่าวจะเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ไม่นานในจะมีคนมาเที่ยวชมธรรมชาติสวนมะพร้าวที่เขียวสงบและธรรมดา ๆ ของชาวปลายโพงทาง นายรัชฯ ขอให้สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามช่วยหาสถานที่ดูงานด้านการท่องเที่ยวให้กลุ่มผู้นำและผู้สนใจประมาณ 10 คน หลังจากกลับจากดูงานจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือและภาคกลาง กลุ่มผู้นำและชาวปลายโพงทางได้ร่วมกันคิด/วิเคราะห์ศักยภาพและความเป็นไปได้ก่อนที่จะตัดสินใจดำเนินการ โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพงทาง

โครงสร้างและการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคม

การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยตำบลปลายโพงทางมิได้เริ่มดำเนินงานจากความว่างเปล่า ตำบลปลายโพงทางมีประวัติการพัฒนาชุมชนดีเด่นได้รับรางวัลระดับประเทศด้านการรักษาสีแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนมาก่อนที่จะตัดสินใจร่วมกันในการพัฒนาหมู่บ้าน/ตำบลให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ฯ โดยใช้บ้านทรงไทยธรรมชาติและวิถีชีวิต 2 ฝั่งคลองในสวนผลไม้เป็นสัญลักษณ์ มีการจัดทำโครงการเสนอให้อำเภอ/

จังหวัดทราบและสนับสนุนการดำเนินงาน และใช้เวลาในการเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวเกือบ 2 ปี จึงเริ่มทดลองเปิดรับนักท่องเที่ยวมาพักค้างกับเจ้าของบ้านทรงไทย

ในระยะแรกเริ่มเปิดหมู่บ้านรับนักท่องเที่ยว (ปี 2542) มีบ้านทรงไทยนำร่องในการรับนักท่องเที่ยวไปพักค้างที่บ้านแบบโฮมสเตย์เพียง 3 หลัง และขยายมาเป็น 14 และ 25 หลัง หรือร้อยละ 13.5 จากจำนวนบ้านทรงไทยในหมู่บ้าน/ตำบล จำนวน 185 หลัง

เนื่องจากกระแสการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศ การอนุรักษ์ทรัพยากร/สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน เอกอัครราชทูตและอัครราชทูตของชุมชนที่ได้รับรางวัลอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวดีเด่นประเภทแหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชน ประจำปี 2543 (Thailand Tourism Award 2000) จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นผลให้หมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ปลายทางได้รับการงานรับจากนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกินความคาดหมาย มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ นักวิชาการ นักศึกษา องค์การประชาชนระดับรากหญ้า นักบริหารระดับสูงทั้งภาครัฐและเอกชนและนักการเมืองไปเยือนและพักค้างอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสื่อมวลชนทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และรายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของสถานีโทรทัศน์แทบทุกสถานีเผยแพร่และประชาสัมพันธ์การดำเนินงานเป็นระยะ ๆ นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2544 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จเยือนเป็นการส่วนพระองค์ และในปี 2545 ได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนชุมชนในไทยไปร่วมประชุมระดับภูมิภาคว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในเอเชียอาคเนย์ที่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็น 1 ใน 6 เวทีการประชุมระดับภูมิภาคทั่วโลก เพื่อนำสาระไปนำเสนอในที่ประชุมสุดยอดว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (The World Ecotourism Summit) เนื่องในโอกาสที่องค์การสหประชาชาติประกาศให้ ปี 2545 เป็นปีสากลแห่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การที่ตำบลปลายทางมีชื่อเสียงในระดับหนึ่งด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มีองค์ประกอบ/โครงสร้างการดำเนินงาน ดังนี้

1. **การมีส่วนร่วมของชุมชน** กลุ่มผู้นำและชาวปลายทาง เป็นผู้ตัดสินใจ ในการดำเนินงานหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ มีการประชุมปรึกษาหารือกันทั้งในระดับชุมชนและประชาชนกลุ่มผู้มีส่วนร่วมได้รับประโยชน์จากโครงการ ผลการดำเนินงาน 4 ปีที่ผ่านมาแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งและมุ่งมั่นของผู้นำและผู้ร่วมโครงการที่ทำให้โครงการฯ มีความยั่งยืนและมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับระดับประเทศ

2. **การมีผู้นำที่เข้มแข็งมุ่งมั่นในการทำงาน** ผู้นำในขณะนั้น (นายวัช บุญพิศ) เป็นผู้นำที่รักธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม กระตือรือร้น ใฝ่รู้ อุทิศตัวในการทำงานเพื่อชุมชนและเป็นที่ยอมรับของชุมชน ก่อปรกับการเป็นประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายทาง ได้ใช้ อบต. เป็นกลไกในการบริหารจัดการที่เอื้อประโยชน์ในการหางบประมาณและทรัพยากรอื่น ๆ มาสนับสนุนการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ต่อมาเมื่อมีการเลือกตั้ง อบต. ชุดใหม่เนื่องจากครบวาระการ

บริหารงาน 4 ปี และผู้นำ อบต. ชุดใหม่ยังไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ นาย
ธวัชฯ ในฐานะผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในการริเริ่มการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวฯ ก็ยังคง
บริหารงานโครงการฯ มาอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่องในนามของประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยว
บ้านทรงไทยปลายโพพทาง รับผิดชอบในการต้อนรับ บรรยายสรุป การจัด ที่พัก / อาหาร การจัด
รายการท่องเที่ยว และการประสานงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

3. การสนับสนุนงบประมาณของ อบต. และหน่วยราชการภายนอก ในช่วงแรก
โครงการฯ ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณเป็นอย่างดีจาก อบต. และหน่วยงานภายนอก หลังจาก
ที่โครงการฯ สามารถดำเนินงานได้อย่างเข้มแข็งแล้ว ความช่วยเหลือจากหน่วยงานดังกล่าวลดน้อยลง

4. กระบวนการเรียนรู้ เกิดกระบวนการเรียนรู้ของผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้

4.1 ชุมชนและประชาชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันว่า โครงการฯ เกิดประโยชน์

แก่ตำบล ทำให้ตำบลมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก เกิดการสร้างงานและการมี
รายได้ เพิ่มขึ้นจากเดิม ชาวบ้านมีศักยภาพเพิ่มขึ้นในการแสดงออก/
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนบ้าน/นักท่องเที่ยว มีโอกาสไปดูงาน
ต่างถิ่น/การเรียนรู้นอกชุมชน

4.2 ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวมีการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกัน และกันด้วยความพึงพอใจและความสุขของทั้งสองฝ่าย

- ชาวบ้านมีความภาคภูมิใจในวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมของตนเอง
และการมีโอกาสดำเนินการให้ผู้อื่นทราบ มีการปรับปรุงบ้าน
เรือนให้สะอาด เป็นระเบียบ/สวยงาม
- นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้สัมผัสธรรมชาติ เรียนรู้วิถีชีวิตชาวสวน
อรัญชัย ไผ่ตมเจ้าของบ้านพักและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์

5. ชีตความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว โครงการฯ มีการจำกัดขีดความ
สามารถในการรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุด 120 คน/วัน เนื่องจากขีดจำกัดของที่พักบ้านทรงไทยและสถานที่
ที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว/รับประทานอาหาร การรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่จำกัดนี้จึงไม่ก่อให้เกิดผล
กระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเห็นได้ชัด

6. การกระจายนักท่องเที่ยวและการกระจายรายได้ โครงการฯ เป็นผู้กระจายนักท่องเที่ยว
เที่ยวไปพักตามบ้านทรงไทยที่เป็นสมาชิกโดยพิจารณาจากกลุ่มนักท่องเที่ยวตามจำนวน เพศ วัย สุขภาพ
และความต้องการของนักท่องเที่ยว เจ้าของเรือรับจ้างและเจ้าของบ้านพักจะได้รับค่าให้บริการตามที่
ได้ตกลงกับโครงการโดยความเห็นชอบร่วมกัน

7. การประเมินผลและปรับปรุงการดำเนินงาน โครงการฯ ได้มีการเชิญผู้มีส่วนร่วมใน
โครงการมาประชุมร่วมกันเพื่อประเมินผลและรับฟังความคิดเห็นที่แต่ละฝ่ายได้รับจากการดำเนินงาน
ผลจากการประเมินผลร่วมกัน ได้มีการปรับราคาค่าที่พัก/บริการแก่นักท่องเที่ยว ทำให้ผู้มีส่วนร่วมใน

โครงการได้รับคำตอบแทนจากการให้บริการสูงขึ้นด้วย มีการปรับเสียงและความเร็วของเรือลดลงเมื่อได้รับคำวิพากษ์จากชาวบ้านทั่วไป

กิจกรรมที่มีการดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กิจกรรมการท่องเที่ยวที่โครงการฯ บริการแก่นักท่องเที่ยว มีดังนี้

1. รายการท่องเที่ยว 1 วัน 1 คืน พักค้างบ้านทรงไทย ค่าบริการ 400 บาท ไม่รวมค่าเรือ
 - นั่งเรือชมธรรมชาติสวนผลไม้ (มะพร้าว/ส้มโอ) และวิถีชีวิตชาวสวน 2 ฝั่งคลอง ชมซั้งคักกุ้งภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำน้ำตาลมะพร้าว และแปรรูปมะพร้าวอื่น ๆ
 - นั่งเรือชมหิ้งห้อยยามราตรี
 - ใ้บาตรพระภิกษุทางเรือช่วงเช้าตรู่
 - อาหารไทยสำหรับท้องถิ่น 2 มื้อ (เช้าและเย็น)
2. รายการท่องเที่ยว 1 วัน ไม่พักค้าง ค่าเช่าเรือขึ้นอยู่กับขนาดเรือและเส้นทางการท่องเที่ยว
 - 1) นั่งเรือชมธรรมชาติสวนผลไม้ (มะพร้าว/ส้มโอ) และวิถีชีวิตชาวสวน 2 ฝั่งคลอง ชมซั้งคักกุ้งภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำน้ำตาลมะพร้าว และแปรรูปมะพร้าวอื่น ๆ
 - 2) นั่งเรือชมหิ้งห้อยยามราตรีและรับประทานอาหาร 1 มื้อ ค่าบริการท่านละ 200 บาท
 - 3) นั่งเรือชมวิถีชีวิตชาวสวน 2 ฝั่งคลองและออกสู่แม่น้ำแม่กลองเพื่อชมสถานที่ประวัติศาสตร์ที่มีชื่อของจังหวัด เช่น อุทยาน ร.2 ตลาดน้ำท่าคา ค่าขบางกุ้ง วัดกุมรินทร์กุฎีทอง บ้านคนตรี/หุ่นกระบอก บ้านแมวไทย พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดเขาสีสาร

สรุปประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้

1. เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ชุมชนชาวสวนดั้งเดิมเป็นถึงคึงคูคนักท่องเที่ยว
2. กิจกรรมการท่องเที่ยวมิใช่อาชีพหลักของชาวปลายโพพวง
3. การดำเนินงานต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของประชาชน ความมุ่งมั่น/อดทนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ
4. การเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทั้งภายใน/ภายนอกชุมชนเป็นบทเรียนสำคัญที่นำมาใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมอย่างมีคุณภาพ และคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตตามสภาพที่เป็นจริง

เรื่องที่จะดำเนินการต่อไป

1. การปรับปรุงการดำเนินงานให้มีคุณภาพเป็นมาตรฐานมากขึ้นทั้งด้านที่พัก กิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน อาหาร ผลิตภัณฑ์/สินค้าพื้นบ้าน
2. การประชาสัมพันธ์เชิงรุก ร่วมมือกับ ททท. ในการประชาสัมพันธ์
3. วางแผนการตลาด ทำงานร่วมกับบริษัทท่องเที่ยวและเจาะกลุ่มลูกค้านักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
4. ขยายการเชื่อมโยงเครือข่ายกับองค์กรที่จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับจังหวัด ภูมิภาคและระดับประเทศ

(เอกสารประกอบการนำเสนอสรุปประสบการณ์การทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น เรื่อง ระบบมาตรฐานคุณภาพ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลปลายโพรงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ในการ สัมมนาเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ท้องถิ่นสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนภาคกลาง วันที่ 21-22 กุมภาพันธ์ 2545 ณ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ)

ผู้เข้าร่วมเสวนาตรวจสอบข้อมูล หมู่ 1-9 ตำบลปลายโพงพาง

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	จำนวนผู้ร่วมเสวนา	ผู้ใหญ่บ้านร่วมเสวนา	หมายเหตุ
1	ปากวน	12	✓	กม.4 อบต.2 ผู้สนใจ6
2	วัดประปา	2	✓	ผอ.บ./อบต.
3	ถักดาซ้าย	20	✓	กม.10 ผู้สนใจ 10
4	วัดอมรวดี	4	✓	ผอ.บ./กม.
5	คลองซุดเล็ก	7	✓	อบต.1 กม.4 ผู้สนใจ 2
6	หน้าวัดนางพิมพ์	7	✓	กม.4 อสม.1 อบต.1 ผู้สนใจ 1
7	โคกเกตุ	-	-	-
8	วัดสี่แยก	5	-	อสม.4 อบต.1
9	คลองแซก	10	✓	กม.6 อบต.1 ผู้สนใจ 3
รวม		67	7	กม.33 อบต.7 ผู้สนใจ22 อสม.5

ประวัติผู้ทำวิจัย

1. ชื่อ-สกุล	นางสาวยาใจ ศรีวิโรจน์
ตำแหน่ง	นักวิชาการพัฒนาชุมชน 8 ว
สถานที่ทำงาน	ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 7
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120 โทรศัพท์ 0-3247-1831
e-mail : yachaimam@hotmail.com
ประวัติการศึกษา	- นิเทศศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2517
- M.S. Community Development, University of Missouri-Columbia, U.S.A., 2522
ผลงานด้านวิจัย	1. การวิจัย เรื่อง “ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ
องค์กรชุมชน : กรณีศึกษาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลปลายโพรง
อำเภอบ้านลาด จังหวัดสมุทรสงคราม ” , 2543 (หัวหน้าโครงการ)
2. การวิจัย เรื่อง “ วรรณคดีและการพัฒนาสตรีตำบลใน 7 จังหวัด-
ภาคใต้ตอนบนที่มีต่อการมีส่วนร่วมในองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ” ,
2541
3. การวิจัย เรื่อง “ ปัจจัยที่ทำให้สตรีได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภา-
องค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ” , 2540
2. ชื่อ-สกุล	นายประมินทร์ แสงประสิทธิ์
ตำแหน่ง	1. อดีตพัฒนาการจังหวัดสมุทรสงคราม
2. คณะกรรมการเลือกตั้งจังหวัดสมุทรสงคราม (พ.ศ. 2541-ปัจจุบัน)
สถานที่ทำงาน	สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งจังหวัดสมุทรสงคราม
โทรศัพท์ 0-3271-6598 , 09-005-9497
ประวัติการศึกษา	- เศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผลงานด้านวิจัย	การวิจัย เรื่อง “ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ
องค์กรชุมชน : กรณีศึกษาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลปลายโพรง
อำเภอบ้านลาด จังหวัดสมุทรสงคราม ” , 2543

3. ชื่อ-สกุล	นายรัช นุญพัค
ตำแหน่ง	1. ประธานชมรมอนุรักษ์หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลายโพงพาง จังหวัดสมุทรสงคราม
	2. อดีตกำนันตำบลปลายโพงพางและอดีตประธานกรรมการบริหาร อบต. ปลายโพงพาง (พ.ศ. 2539-2543) อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
สถานที่ทำงาน	ศูนย์บริการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพงพาง 253 หมู่ 7 ตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โทรศัพท์ 0-3471-7510, 0-1403-7907 โทรสาร 0-3471-7511
ประวัติการศึกษา	มัธยมปลาย
ผลงานด้านวิจัย	การวิจัย เรื่อง “เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ องค์กรชุมชน : กรณีศึกษาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ”, 2543
